

దత్తుంపట్టెనమనిషి నవల
రాధా

మీరే హరిదాస రత్నా

టాలుస్థాయి
నవల
రాంషా

మొదటిసారి : 1950

రెండవసారి : 1951

మూడవసారి : 1956

ఒక్క క్షణం

ఇది యించుమించు టాలుస్తాయి ఆత్మకథే కనుక — చప్పునప్రచురింపబడటానికి వీలిచ్చింది కాదు. ఈ గాథ ఆతని భార్యకు దుఃఖి కారణం కనుక ఆతను 20 నవంబరు 1910 లో పరమపదించినా కూడా 1940 దాకా ప్రచురణ కాలేదు. అంటే వ్రాసిన ఏభైఒక్క సంవత్సరాలకు గాని [రచన : 1889] తొలిసారి అచ్చు కాలేదన్నమాట. ఈసారి ఈ కథ చదవటమే మంచిది.

— రాంషా

ముద్రణ : ధర్మచక్రప్రెస్ : శామల్ కోట

ప్రచురణ : కళాకేళి పబ్లికేషన్సు : శామల్ కోట

దయ్యం పట్టిన మనిషి

ఎజినీ కళ్ళముందు అపూర్వమైన ఆదృష్టం కనిపిస్తోంది. ఆ అదృష్టాన్ని పొందగల అవకాశాలు కూడా అతని కన్నాయి; బాగా చదువుకున్నవాడు; విశ్వవిద్యాలయంవారి 'లా' పరీక్షలో పట్టభద్రుడయ్యాడు. పోగా, ఒక మంత్రిగారి సంరక్షణక్రింద అప్పుడే సెక్రటేరియట్ లోఉన్న తోద్యోగాన్ని నిర్వహిస్తున్నాడు కూడా. అధికార అతనికి అస్థి కూడా ఉంది. ఉండేదో ఉండేదో చెప్పలేంగాని చాలా పెద్ద ఆస్తి. తండ్రి నానాదేశాలు తిరిగివచ్చిన మనిషి. అతని చేతికి ఎముక లేకండా ఖర్చు పెట్టాడు. తన యిద్దరి కొడుకులకీ సాలీనా తలో ఆరువేలు యిష్టం వచ్చినట్టు ఖర్చు పెట్టుకోమని యిచ్చేవాడు. కుప్పనూర్పుల కాలంలో ఒకటి రెండు నెలలు మాత్రమే తన జమీలో గడిపి వసూళ్ళు పూర్తి కాగానే వెళ్ళిపోయాడు. ఆ తరువాత ఆ జమీ అతీగతీ అతను పట్టించుకొనే వాడు కాదు. పోతే దాని నిర్వాకం అంతా వాక నిర్దరమైతే మేనే జరుగి. అతనికి దాని పట్టింపు లేకపోయింది. అయినా ఆ మేనేజరంటే ఆ ముసలి జమీందారుకి ప్రాణమే.

తీగా తండ్రి చచ్చిపోయి, అన్నదమ్ములు పంపకాని కొచ్చేసరికి వందలకొద్దీ అప్పులు నిప్పులు కక్కుతూ ప్రత్యక్షమయ్యాయి. వాటిని చూసి, వాళ్ల లాయరే భయపడి, ఆ పిత్రాధిపానికే తిలోదకా లిమ్మ న్నాడు. అమ్మమ్మగారి జమీతో తృప్తి పడితే మంచిదన్నాడు. అదైనా సామాన్యపు ఆస్తి కాదు. చచ్చు నూరువేలన్నా ఖరీదు చేస్తుంది.

కాని, అలా జరగలేదు. పొరుగు జమిందారొకాయన, యీ ముసలి జమిందారుతో పూర్వం వ్యాపారం చేసిన పెద్దమనిషి, తనకివ్వ వలసిన నోటు బాకీలను చూపిస్తూ వొక కొత్త సలహా చెప్పాడు. అడిగిన, దాని చుట్టుపక్క భూముల్ని అమ్మి రుణాలు తీర్చుకొంటే, నాలుగు వేల ఎకరాల పాటిచుట్టి జమీనీ, పంచదార ఫ్యాక్టరీనీ, రెండు వందల ఎకరాల పల్లపునేలనీ మిగుల్చుకోవచ్చుననీ ఆయన అన్నాడు. ఆ వ్యవసాయాన్నన్నా తాము దగ్గరుండి కంటికిరెప్పలా చూసుకోవటా, అక్కడే స్థిరపడి, పొదుపుగా గడుపుకొంటే నాలుగురాళ్ళు కూడబెట్టుకోవచ్చునన్నాడు.

ఆమాటపై తొలకరిలోనే ఎజినీ తన జమీని కచ్చేకాడు. పరిస్థితులన్నీ పరిశీలించాడు. తన సివిల్ సర్వేన్ ఉద్యోగానికి ఉద్వాసన చెప్పే కాదు. చివరికి ముఖ్యమైన ఎస్టేటునన్నా నిలుపుకోవాలనే సంకల్పంతో తన తల్లినికూడా తెచ్చుకొని, తనే పెత్తందారీ వహించాడు.

ఇక తన అన్నగారు ఆంధ్రా కూడా తన మాట కాదనే ఘటం కాదు. అతనికి సాలీనా నాలుగువేలుకాని, లేదా వొక్కసారి నలభైవేలు కాని ముట్టచెబుతానని చెప్పి వొప్పించి అతనివాటా కూడా తన పెత్తనం క్రిందకి తెచ్చుకున్నాడు.

ఈ విధంగా సమస్యలని వొక కొలికికి తెచ్చి, తన తల్లితో కలిపి తన స్వంత భవనంలో స్థిరపడి, తన జమీని యెంతో ఆదుర్దాగా— ఐనా జాగ్రత్తగా— నిర్వహించుకున్నాడు.

సాధారణంగా ఛాదస్తులంటే ముసలవాళ్ళనీ, మాత్తులను బలపర్చే వాళ్ళంతా యువకులనీ అనుకోవటం ఉంది. కాని, అడి నిజం కాదు. సామాన్యంగా యువకులే ఛాదస్తులౌతారు. వాళ్ళకి బ్రతకాలని వుంటుంది. ఎలా బ్రతకాలో వాళ్ళు ఆలోచించరు. ఆలోచించటానికి వాళ్ళకి అవకాశంకూడా వుండదు. అందుకని, వాళ్ళకి తెలిసిన యేదో

జీవితాన్ని సమూహంగా తీసుకొని ఆ ప్రకారం నడుస్తారు.

ఎజినీ సంగతికూడా అంతే. ఆ పల్లెటూళ్ళో స్థిరపడ్డాక, పూర్వం ఉండే జీవితవిధానాన్ని మళ్ళీ పునఃప్రతిష్ఠించాలని సంకల్పించాడు. అతని ఆశయం, అతని ఆదర్శం కూడా అదే. ఆ విధానం తన తండ్రినాటిది కాదు—తన తండ్రి సరిగ్గా నిర్వాకం చేయలేదని అతని అభిప్రాయం. ఊతే, తన తాతగారి కాలానిది. ఆ ఆశయంతో తన యింటలోనూ, తోటలోనూ, జమిందారీఫాయీలోనూ అంతటా తన తాతగారి పద్ధతినే ప్రవేశపెట్టాలని ప్రయత్నించాడు. అంటే బొత్తిగా నగర వాయిద్యాలదగ్గరకీ, తురాయి కిరీటాల దగ్గరకీ పోయాడని కాదు. కాలానుగుణ్యమైన మార్పుల్ని పాటిస్తూనే వొక పద్ధతిలో సక్రమంగా నడిపి అందర్నీ తృప్తి పరిచాడు. ఇదేమీ సామాన్యమైన పని కాదు; ఇటు చూస్తే రుణదాతలూ, అటు చూస్తే బ్యాంకులూ కళ్ళురిమి చూస్తున్నాయి. వాటిని వొదుల్చుకోవాలంటే కొంత ఆస్తి తనది కాదనుకోవాలి. మరి కొన్ని కొత్త ఋణాలు కూడా చెయ్యాలి. కొంత వ్యవసాయానికనీ, కొంత కూలీలకనీ, ఖర్చు ఉండనే ఉండి. ఎండి నెరియలు పడ్డ జమీన్; తుప్పు పట్టిన పంచదారఫ్యాక్టరీ; డిక్కులేని పువ్వులతోటా యివన్నీ తన కోసం ఎదురు చూస్తున్నాయి.

కావలసినంత పని వుంది. ఎజినీకికూడా కావలసినంత బలంవుంది. శారీరకంగా, మానసికంగా యింకో అంత పన్నెనాసరే తట్టుకోగలడు. ఇరవై ఆరోయేడు; వయస్సుకు తగ్గ యెత్తు. కండలు తిరిగిన శరీరం; ఒంట్లో చిక్కటి నెత్తురు. యింక వున్న లోపమల్లా వొక్క దగ్గరవస్తువులు ఆసక్తి పోవటమే. అదైనా చిన్నతనంలో సరదాగా కళ్ళజోడు వాడటంవల్ల వచ్చింది. ఇక కళ్ళజోడు తప్పలేదు. ముక్కుదూలంమీద ఆసవాలు కూడా పడ్డది. అదీ అతని భౌతిక మూర్తి.

ఇంక అంతరంగికంగా జనం అతన్ని తెలుసుకొన్నకొద్దీ అభిమా

నిస్తారు. ఇక ప్రపంచంలో ఎవరూ అతని తల్లి అంత యిడిగా ప్రేమించిన వాళ్ళు లేరు. అందులో ఆమెకు భర్త పోయినతర్వాత ఆమె అభిమానాన్నే కాక ఆమె జీవితాన్నే అతనికి ధారపోసింది. అతన్ని అంత గాఢంగా ప్రేమించే వ్యక్తులు యింకా ఉన్నారు. హైస్కూల్లోనూ, కాలేజీలోనూ, విశ్వవిద్యాలయంలోనూ అతను చదువుకొంటున్న గోజుల్లో అతనంటే యిట్టమే కాకుండా, అతన్ని గౌరవించేవారుకూడా. అతన్ని కలుసుకున్న వాళ్ళంతా అలాగే తయారయ్యేవారు. అతను చెప్పింది నమ్మకపోవటంగాని; అంత చక్కని, నిర్మలమైన అతని ప్రసన్న వదనంలో మాయగాని మోసంగాని ఉంటుందని అనుకోవటంగాని యెవరికీ సాధ్యం కాదు.

ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే అతని మూలై అన్నింటాలోనూ అతనికి సహాయం చేసిందంటే చాలు. యింకొకడైతే మదపట్టి గెంటించే రుణ దాతకూడా అతన్ని నమ్మేవాడు. గుమస్తాలు, గ్రామపెద్దలు, రైతులు—ఎవరుకానీ, ఎట్లాంటి మోసాలు చేసే గోసాయితక్కువాళ్ళు గానీ యీ మనిషి నవ్వుతున్న ముఖం చూసేసరికి తమ చిట్కాలన్నీ మరిచిపోయేవారు. ఆ మంచితనం, ఆ కలిమిడి, ఆ తీవ్ర అతనికే చెల్లింది.

వైత్రమానాంతానికట్లా యెలాగో తంటాలుపడి కొంత భూమిమీద తనఖా తప్పించి, అది అమ్ముతాననే ఆశ చూపించి వొక పావుకారునుంచి డబ్బు అప్పు తెచ్చాడు. ఆ డబ్బుతో కొన్ని గుర్రాల్ని, ఎద్దుల్ని, బల్లని కొని, వొక పశువులపాకకూడా కట్టాలని అతని ఉద్దేశం. ఆ ప్రయత్నం కొనసాగుతోంది. కలప తోలుకొస్తున్నారు. వడ్డంగులు చెవుట ఒడుస్తున్నారు. ఎన్నభైబళ్ళ పెంటకూడా వస్తోంది. అంతా వొక త్రాటి మీద నడుస్తోంది.

2

ఒకమూల అంత రద్దీతో కొట్టుకొంటూ వుంటే మరీ అంత ముఖ్యం.

కాని వొక విషయం అతన్ని బాధించసాగింది. యువకుడైన తను కూడా యితర యువకుల్లాగే ఆరోగ్యంగా బ్రతికాడు. అంటే, రకరకాల స్త్రీలతో యితనికి కూడా సంపర్కం ఉండేదన్నమాట. అతనేమీ జాలాయి కాదు కాని అతనే వొకసారి అన్నట్టు, పరమహంస కూడా కాడు. తన శరీరారోగ్యాన్ని కాపాడుకోవటానికనీ తన మనస్సును నిర్మలంగా వుంచుకోవటానికనీ. అతనిలా దిగక తప్పలేదు. అతని ఆభిప్రాయం కూడా అదే. ఈ వ్యావృత్తి అతనికి పదహారేళ్లట పొరంభమయింది. అప్పు ట్నుంచీ పదిమందిలాను అల్లరిపడటంగాని, లేదా ఏనుఖవ్యాధినో తగి లించుకోవటంగాని జరగలేదన్నమాట. మొదటిసారి పీటర్సుబర్గ్ లోనే వొక దర్జీమనిషిని పట్టుకొన్నాడు. కాని, ఆమె చెడిపోవటంవల్ల మరో యేర్పాటు చేసుకొన్నాడు. ఆ బాపతు వ్యవహారాలనన్నింటినీ బాగ్ర త్తగా నిర్వహించుకోవటంవల్ల అతనికేమీ యిబ్బంది కలగలేదు.

ఇక గత్యంతరం లేక యీ పూళ్ళో పడ్డాడు. ఇప్పటికే రెండు నెలలు కావచ్చింది. యేమి చెయ్యాలో అతనికి తోచటంలేదు. ఇక బలవంతపు ఆత్మనిగ్రహం యిప్పటికే అతని ప్రాణాలమీద కొచ్చింది.

కేవలం యిందుకోసమనే తానింక బస్తీకి పోవాలా? ఎక్కడికిని? ఎలాగని? ఇదీ అతని మనసును కలవరపెట్టిన సంగతి. అతనికిది చాలా అవసరమనీ, యింక తప్పదనీ అతనెప్పుడైతే వొక నిష్ణయాని కొన్నాడో నిజంగా అది తప్పనిసరై మార్పుంది. తను స్వేచ్ఛగా లేననుకున్నాడు. అనుకోవటంతోపే అతని కళ్ళు, అతనికి తెలియకుండానే అందగత్తెల్ని అనుసరించటం ప్రారంభమయ్యాయి.

తాను వున్నపూళ్ళో పెళ్ళయినదానితోకాని, పెళ్ళి కానిదానితో కాని సంబంధం పెట్టుకోవటం అతనికిష్టంలేదు. ఈ విషయంలో తన తండ్రికాని, తన తాతగారుగాని యితరజమీందారుల్లా వర్తిం చేవారుకారని అతనికి తెలుసు. ఉన్న ఊళ్ళో ఎంత అందగత్తెలుకానీ నైతు స్త్రీలతో

ఎన్నడూ సంబంధాలు పెట్టుకొనేవారుకారు. తనుకూడా అలాగే ఉండాలని అతను నిశ్చయించుకున్నాడు. కాని, ఆ తరువాత అనునిత్యమూ పెచ్చుపెరిగిపోతున్న బాధనీ పొరుగుగూళ్ళో తనెలాంటిభయంకరదుస్థితిలో పడవలసివస్తుందో ఊహించి చిత్రించుకొని, దానత్యపుకోజాలు పోయాయనే సత్యాన్ని తలపోసుకొని — చివరికి ఉన్న ఊళ్ళోనే చక్కబెట్టక తప్పదనుకున్నాడు. 'ఏమైనా మూడోకంటివాడికి తెలియకుండానే గ్లాంచిప్ గా జరిగిపోవాలి. వ్యభిచారం కోసం కాదుకనుక — కేవలం ఆనోగ్యం కోసమే కనుక' — అనుకున్నాడు. అనుకున్న ఊహించి మరిచికాకు ఎక్కువైపోయింది. ఇక గామపెద్దతోటి, రైతులతోటి వడ్రంగులతోటి కబుర్లు చెబుతున్నప్పుడు అడమరపుగా అడవాళ్ళ ప్రసక్తి తీసుకొచ్చేవాడు. ఇక అటు మళ్ళీ తేచాలు ఆ కథ సాంతం సాగవలసిందే. అడవాళ్ళకేసి అదేపెరిగా చూడటం!

3

ఏదైనా ఒక నిర్ణయానికి రావటం వొక యెత్తు; దానిని కార్యరూపంలోకి తేవటం వొక యెత్తును. ఏ అడదాన్నిగాని సమీపించటం బొత్తిగా అసాధ్యమైన పని. ఎవరితో? యెక్కడ? ఎవరి ద్వారానో వొకరిద్వారా జరగాలి. అయితే యీసంగతి యెవరితో చెప్పటం?

ఒకసారి అడివిలో మంచినీళ్ళకోసం వొక కాపలావాడి కుటీరంలోకి వెళ్ళాడు. ఆ కాపలావాడే తనతండ్రికి వేటగాడుకూడా. ఎజినీ వాడితో కబుర్లుపెట్టాడు. తన తండ్రితో కలిసి అతను చెవలపిల్లల్ని ఎలా వేటాడేవాడో, ఆ చిత్రమైన కథలన్నీ అతను చెప్తున్నాడు. వింటూనే ఎజినీ యీగుడిసెలోనో, ఈ అడివిలోనే తనకు కావలసిన సంగతిని ఏర్పాటు చేసుకొంటే చాలా బావుంటుందని అనుకున్నాడు. కథ ఎలా నడిపించాలా మాత్రం అతనికి తెలియదు. ఈ ముసలి దానియల్

అందుకు వొప్పకుంటాడో లేదో! “బహుశా నా నోటినుంచి యిలాంటి మాటలు విని తెల్లబోతే. నా తెలివితక్కువను బైట పెట్టుకొన్నందుకు నాకు సిగ్గుకాదా! ఏమో, విని వినగానే చడిచప్పుడూ లేకుండా అంగీకరిస్తాడేమో!” డానియల్ కథలు వింటూ యిలా ఆలోచించసాగాడు. ఒకసారి పొలంలో వొక రైతు యింటికి వెళ్ళి తన తండ్రికోసం వొకరైతు భార్యను ఎలా తీసుకొచ్చాడో డేనియల్ చెబుతున్నాడు.

“ఇంకనే, ఫరివాలేదు! ఎజినీ అనుకున్నాడు.

“మీ నాన్నగారు, మహానుభావుడు. చచ్చి స్వర్గాన వున్నాడు. యెన్నడూ దుర్మార్గానికి వొడిగట్టుకోలేదు.”

“లాభం లేదు” అనుకున్నాడు ఎజినీ. అయినా పరీక్షించి చూడాలి. “అలాంటి చెత్తగొడవల్లాకి యెలా దిశవా అని!”

“అందులో తప్పేముంది బాబూ! అదా సంతోషించేది; ఆయ్యగారా, తృప్తి పడేవారు; చాలా తృప్తి పడేవారు. నాకా, వొకటో రెండో. చేతులూ పడేవి. ఏం ఆయనమాత్రం యేంచేస్తారు చెప్పండి? ఆయనకి సజీవమైన శరీరమేగా? అందులోనూ వైఫ్ త్రాగేవారుకూడా!”

“ఈసారి నా గొడవ చెప్పకోవచ్చు” అనుకున్నాడు ఎజినీ. అందుకు ఉపక్రమించాడు కూడా.

“డానియల్, నేనెంత అవస్థపడుతున్నానో నీకేం తెలుసు! యెలా భరించాలూ తెలియటంలేదు.” ముఖం కందగడ్డ అవుతున్నట్టు అనిపించింది.

డానియల్ నవ్వాడు.

“నేనేమీ పరమహంసను కాను — దానికి అలవాటుపడ్డాను కూడా.”

తను చాలా తెలివితక్కువగా మార్చాడుతున్నానని ఎజినీ గ్రహించాడు. కాని డానియలు తనమాటకి అంగీకరించి ఊరికోవటం చాలా

సంతోషమయింది.

“సరీ. ఇదంతభాగ్యం! — యీమాట యిదివరకే చెప్పి వుంటే యీపాటికి అన్నియేర్పాట్లు చేసివుండేవాణ్ణి. ఇంతకీ మీకవరుకావాలా చెప్పండి.”

“ఓ, ఎవరైనా వొకటేలేదు. బొత్తిగా అనాకారి కాకుడదు. అంతే; ఆరోగ్యం మాత్రం బావుండాలి.”

“తెలిసిందిలెండి!” దానియలు క్లష్టంగా అని ఊరకున్నాడు. అలాచించాడు.

“ఆ, బలే సరుకులెండి.” ఎజినీ ముఖం మళ్ళీ యెర్రబడింది. “బలే ధుమాగా వుంటుంది. మొన్ననే పెళ్లయింది కూడా” దానియలు గుసగుసలాడేడు — “వాడేమీ చెయ్యలేకపోయాడంటే నమ్మండి. దాన్ని కోరినవాడు యెంతడబ్బు కుమ్మరిస్తాడో అలాచిందాడు.”

ఆవమానంతో ఎజినీ ముఖం చిటికిందాడు.

“అది కాదోయ్!” అన్నాడు. “అది నాకంత ముఖ్యంకాదు. ఇంక యెటొచ్చి... [యేమిటి యెటొచ్చి?] ఎటొచ్చి ఆరోగ్యమైనదీ, గొడవలు రానీదీ కావాలి. చూడు, మొగుడు యేసైన్యంలోనో — అలాంటి దేదో అయితే బావుంటుంది.”

“తెలుసులెండి. అయితే పైపానిడాని తీసుకురావాలన్నమాట. దాని మొగుడు పట్నంలో వున్నాడు. అంటే సైన్యంలో ఉన్నట్టే. అది చాలా మంచి ఆడదే. శుభ్రంగా వుంటుంది. మీరు చాలా ఆనందిస్తారు లెండి. నిన్ననే దానితో చెప్పినా అన్నట్టయింది — కాదు మీరింక వెళ్ళండి చెప్తాను. కాని అది —”

“సరే, యెప్పుడు మరి?”

“మీ యిద్దం రేపే కానివ్వండి. చుట్టముక్క కోసం అని వెళ్ళి లాక్కొస్తాను. మధ్యాహ్నం పన్నెండింటికల్లా — నీళ్ళగడి లేదూ

అందులో—అక్కడెవరూ ఉండరులెండి. భోజనాల తర్వాత అందరూ కునుకు తీసారు. ”

“ సరే అయితే ”

ఎజినీ యింటి కెడుతూన్నప్పుడు అతనిలో మహోద్రేకం విజృంభించింది. “ఏం జరుగుతుందో? రైతుపెళ్లాం యెట్లా ఉంటుందో? వల్ల మాలిన సిగ్గు వున్నదయితే? బొత్తిగా కరూపి అయితే? అబ్బే ఆమె చాలా అందంగా వుంటుంది. ” తాను యిదివరకు చూసినవాళ్ళని జ్ఞాపకం తెచ్చుకొని కొంత సమాధానపడ్డాడు. “ అయితే యేమి చెప్పాలి? ఏమి చెయ్యాలి? ”

అరోజుల్లా అతను తనలో లేడు. ఆ మరునాడు మిట్టమధ్యాహ్నం ఆ కాపలావాడే గుడిసెదగ్గరికి వెళ్ళాడు. దానియలు గుమ్మం ముందు నిల్చుని మానంగా అడివికేసి తల ఆడించి చూపించాడు. ఎజినీగుండెల్లో నెత్తురు పోటెక్కింది. ఆ సంగతి అతనికి తెలుసు. చల్లగాతోటానికి వెళ్ళాడు. అక్కడకూడా యెవరూ లేరు. తొంగిమాసి నిరాశగా బైటికి వచ్చేశాడు. ఏదో కొమ్మ విరిగిన శబ్దం అకస్మాత్తుగా చెవుల్లో పడింది. చుట్టూ చూశాడు. చిన్న కనుమ వెనకాల పొదప్రక్క నిలబడిచూస్తోంది. ఒక్క ఉరకలో ఆ కనుమదాటి ముందుకెళ్ళాడు. అక్కడ దూలగొండి మొక్కలున్నట్టు అతనికి తెలియదు. అది చేతులకు రాసుకున్నాయి. కళ్ళజోడు ఊడి పడింది. యెలాగో ఆమె ముందు పడ్డాడు. ఆమె అలాగే నించుని చూస్తోంది. అతి తెల్లని గౌను తొడుక్కొంది. ఎర్రని కండువా పమిట వేసింది. అప్పడే చిలకి తీసిన వెన్నపూసలా, దృఢంగా అందంగా, సిగ్గుగా నవ్వుతూ ఆమె అలాగే చూస్తోంది.

“ పక్కనే దారి వుందిగా — అలా చుట్టు తిరిగివస్తే మురిగి పోయిందా ” అంది. “ నేను వచ్చి చాలాసేపయింది. ”

అతను, ఆమెకు దగ్గరసా వెళ్లి, నిదానించిచూసి, ముట్టుకున్నాడు.

ఒక పావుగంట తరువాత వాళ్లు విడిపోయారు. తన కళ్ళజోడు వెతుక్కుని, దానియల్ని పిలిచి, “బాగుండా దొరగారూ?” అన్న అతని ప్రశ్నకు జవాబుగా చేతిలో రెండు నాణేలు పడేసి, యింటికి వెళ్ళి పోయాడు.

అతను చాలా తృప్తిపడ్డాడు. మొదట కొంచెం సిగ్గులాంటిది వచ్చినా, అది తరువాత గడిచిపోయింది. మొత్తానికి అంతా బాగానే జరిగింది. విశేషమేమిటంటే, యీసారి అతనికి చాలా కులాసాగా ఉంది. ఒక్క తేలికపడి, నవనవలాడుతున్నట్టుంది. ఆమె చాలా స్వచ్ఛంగా శాస్త్రంగా ఉన్నదనీ, యేమీ అనాకారి కాదనీ, యేదిథమైన నటనా లేకుండా నివ్యంగా ఉందనీ జ్ఞాపకం తెచ్చుకొన్నాడు. “ఈవిడ యెవరి భార్య చెప్పా?” తనని తానే ప్రశ్నించుకొన్నాడు. “షీనికోవ్ భార్య అని కదా దానియలు అన్నాడు. యే షీనికోవ్ చెప్పా?” ఆ పేరుగల వాళ్ళు తన యెరికలో యిద్దరున్నారు. “బహుశా ముసలిమైఫేతకోడై ఉంటుంది. అవును, అంతే అయివుంటుంది. అతనికొడుకు మాస్కోలో ఉన్నాడుకూడా. యెప్పడో డేనియలునే అడిగితే తీరిపోతుంది.”

అప్పట్నుంచీ, దానియలు ధర్మమా అని, ఆ పల్లెటూరిలో అతని కున్న వాళ్ళేవొక్క అవరోధం—బలవంతపు యిండ్రియనిగ్రహం—కాస్తా తొలగిపోయింది. ఇంక అతని భావస్వాతంత్ర్యానికి కూడా యే అడ్డూ లేకపోయింది. దానితో స్వేచ్ఛగా తన పనులు మానుకోవటం పొర్రం భించాడు.

ఇక ఎజినీ పూసుకున్న పనికూడా అంత తేల్చివేసినది కాదు. చెరువు గట్టుకు వొక గండి పూడిస్తే యింకోగండి తయారయ్యేది. ఇలా అయితే ఉన్న జమీని కాస్తా తాను అమ్ముకు పోవలసిందే. అంతే తన కృషి యావత్తూ బూడిదలో పోసిన పన్నీరవటమే కదా! తాను తీసుకున్న పని నిర్వర్తించలేని వాడవుతాడు. అదే అతన్ని యెక్కువగా, ఆ తరువాత

బాధించసాగింది.

ఈలోగా, పితృతంతం బాపతు అనుకోని ఋణాలన్నీ పైకి రావటం పొర్రంభించాయి. దాన్నిబట్టి చూస్తే, ముసలాయన జీవితం ఆఖరయ్యేవరకూ, ఈచేతా ఆచేతాకూడా అంకినకాటికి అప్పుచేసినట్టు అర్థమౌతోంది. తొలకరిలో తాను స్థిరపడేసరికి తండ్రిగారి రుణాలన్నీ బయటకొచ్చేకాయిగదా అనుకున్నాడు. కాని, యింతలో వొకావిడ తనకీ ముసలాయన పన్నెండు వేలివ్వాలని పిడుగులాంటి ఉత్తరంరాసింది. పొర్రంభరినోటు లేదటగాని, మామూలు రక్షిడు ఉండటం. ఆ రక్షిడు దాఖలుచేస్తే చాలని ఆమె లాయరు చెప్పేదటకూడా. సరిఅయిన కాగితం లేదు గనుక తాను డబ్బు యెగవేయవచ్చునని ఎజిసీకి తట్టలేదు. అసలు అలాంటి అప్పు అనేది యేదన్నా ఉందేమో తెలుసుకోవాలని అనుకున్నాడు.

“అమ్మా! కనేరియా ఎసిటోవా యెవరే? ” భోజనాల ముందు తల్లినిడిగాడు.

“ఎసిటోవా? మీ తాతయ్య పెంచాడులే దాన్ని. ఏం? ”

ఎజిసీ ఆ ఉత్తరం సంగతి తల్లితో చెప్పాడు.

“నిన్ను అడగటానికి దానికి సిగ్గన్నా లేకపోయిందేమో! మీ నాన్న దానికి యెంత డబ్బిచ్చారని! ”

“ఇంతకీ మనం యివ్వాలా అబ్బలేదా? ”

“నన్నెలా చెప్పమంటావ్ నాయనా? బాకీ ఏం కాదు; మీ నాన్నగారు ఆయన దనుకొన్న...”

“అవుననుకో! నాన్నగారు అదొక రుణమునుకున్నారా? ”

“నేనేమీ చెప్పలేను. నాకు తెలియదుకూడా. ఇప్పటికే నీకు తెలమనగా రుణాలున్నాయికదా అని...”

మేరికి యేం చెప్పాలో తోచటం లేదని ఎజిసీ గ్రహించాడు. ఆ

మాటల్లోని ధ్వని ఆతనికి అగ్గం కాకపోలేదు.

“నీ మాటనిబట్టి చూస్తే మనం ఆ రుణం తీర్చటమే మంచిదనుకుంటాను. రేపు నేనే వెళ్ళి, ఆమెతో స్వయంగా మాట్లాడి, వాయిదా పుచ్చుకొంటాను.”

“ఏం చెప్పను నాయనా! నీకెలా తోస్తే అలా చెయ్య. నాబుగోజులపాటు ఆగమని చెప్పు.” తన కొడుకు నిగ్గయానికి ఆమె కెంతో గర్వం వచ్చింది.

ఎజినీ సితి చాలా చికాకుగా వుంది. ముఖ్యంగా ఆతని సితిని తల్లి గుర్తించకపోవటమే దానికి కారణం. ఆమె బ్రతికినంత కాలం రాజకీయంగా గడిపింది. చేతికి యెముక లేకుండా ఖర్చుపెట్టింది. అలాంటి మనిషికి ఈవేళ కొడుకు యేసితిలో ఉన్నాడో అర్థంకాదు. నిజానికి పరిస్థితులేమీ బాగాలేవు. ఉన్న కొండకాస్తా యివాళో రేపోఅమ్మక తప్పని పరిస్థితి వచ్చేసింది. తనేమన్నా నాలుగురాళ్లు సంపాదించుకోగలిగితేనే తల్లిని పోషించుకోగలగటం. ఆ సంపాదనకూడా మహా వితేరండువేబుండేను. అన్ని ఖర్చులూ తగ్గించుకొంటేనేగాని ఆ దుస్థితినుంచి తప్పించుకోలేమని ఆమెకింకా తెలిసిరాలేదు. బళ్లవాస్లు, బంట్లోతులు, షోటమాల్లు చివరికి భోజనం విషయంలోకూడా ఎజినీ ఎందుకుతల బద్ధతగా ఉంటున్నాడో ఆమె గ్రహించలేకపోయింది. పైగా, అందరి వితంతువుల్లాగే, తనభర్త బతికన్నప్పటికంటే కొన్నిరెట్లు మోజుగా ధ్యానించసాగింది. ఆయన చేతలూ, ఆయన యేర్పాట్లూ ఎలాంటివైనా సరే వాటిని మార్చకూడదని పట్టుబట్టేది. ఆయన జ్ఞాపకార్థం అవన్నీ యథాప్రకారం సాగవలసిందే.

అతి కష్టమీద ఎజినీ తన పరివారాన్ని నలుగురిలోకి తగ్గించాడు. మేరీ తన కొడుకుకోసం యింత త్యాగం చెయ్యక తప్పదని ఊరుకొంది. అలా తల్లికుండవలసిన ఓర్పునంతా వహిస్తూ, ముసలి వంటమనిషి వండిన

నడింపలుకు భోజనాన్ని, బాగుచెయ్యని కంకర తోటదారుల్ని సహిస్తూ వొక్క పనిమనిషితోటే సరిపెట్టుకొనేది.

అలాగే యీ కొత్త రుణం విషయంలో కూడా. ఎజినీ వేసుకున్న అలాచనల కన్నీటికి యీరుణం వొక మహా విఘాతంలా కనిపిస్తే అమెకు మాత్రం తన కొడుకులాని బౌద్ధార్యం కనిపించింది. పోగా ఎజినీ సిద్ధిని గురించి ఆమెకేమీ ఆందోళన లేదు. ఏదో తగిన సంబంధం చూసుకొని ముడిపెట్టుకుంటాడనీ, దానితో అన్ని చిక్కలూ వదలిపోతాయనీ ఆమె ధైర్యం. అతనిలో ఆ సామర్థ్యం ఉండి కూడా. కళ్ళకద్దుకొని తన కొడుక్కి పిల్లనిస్తామంటున్న కుటుంబాల్ని వొకపరకదాకా ఆమెకు తెలుసు. సాధ్యమైనంత త్వరలో 'శుభం' అనిపిస్తే మంచిదని ఆవిడ కూడా అనుకుంటూనే ఉంది.

4

ఎజినీకూడా పెళ్ళినిగురించి కలలు కంటున్నాడు. అయితేతల్లిలా కాదు. వ్యవహారాల చిక్కలు వాడిలింనుకోటానికే సాధనగా పెళ్ళి చేసుకోవాలనుకోవటం అతనికి ప్రాణసంకటం గా వుంది. గౌరవంగా, ప్రేమకోసం, పెళ్ళి చేసుకోవాలని అతని ఆశ. తానిడివరకు కలుసుకున్న ఆడపిల్లల్ని, తానిడివరకు ఎరిగివున్న ఆడపిల్లల్ని తనతో కలుపుకొని ఉజ్జీ యెట్లా వుంటుందో ఆలోచించేవాడు. కాని యే నిర్ణయానికీ రాలేక పోయాడు. చలాగే, అతనను కొన్నట్టు కాకుండా, పైపానిడాతో సంబంధాలు సాగుతూనే ఉన్నాయి. స్థిరంగా ఉంచుకున్నాడా అన్నంత వరకూ వచ్చింది. అతనికి వ్యభిచారానికి కొన్ని ఆమడలదూరం వుండేది. తాను చెడ్డదనుకున్న ఈపనిని యీలా రహస్యంగా కొనసాగించటం అతనికి యిబ్బందిగానే ఉంది. యిలాంటి సమావేశాల్ని తానే యెందుకు ఏర్పాటు చేసుకోలేకపోతున్నాడా అనీ, మళ్ళీ పైపానిడాని కలుసుకోకూడదనీ

అనుకునేవాడు. అనుకునేవాడేకాని, కొన్నాళ్లు గడిచేసరికి పిచ్చెత్తి నట్లయి [తాను విశ్వసించిన కారణాలవల్ల] మళ్ళీ దాలిగుంటని వెతుక్కునేవాడు. ఈసారి ఆశాంతికి కారణం కేవలం వ్యక్తిగతమైనదే. ఆ మెరిసే నల్లని కళ్ళనీ, 'చాలాసేపట్నుంచి' అని చెప్పే ఆ గంభీరమైన కంఠాన్నీ, ఆ దృఢమైన నవనూత్నమైన దేనిదో సుగంధాన్నీ, పయ్యెదని పైకి యెత్తి పట్టే నిండుపయోదాల ఉధృతాన్నీ, సూర్యకాంతిలో స్నానం చేసే గరిగి శేణి పొదరింటిలోని అసామాన్య అనుభవాన్నీ ఆశ్రయించుకొని ఈ ఆశాంతి విజృంభించేది.

తనకి యెంతో సిగ్గునప్పటికీ దానియలుని కలుసుకోక తప్పింది కాదు. మళ్ళీ ఆవిడతో వాక సంకేతస్థలం ఏర్పాటుయింది. ఈసారి ఎజినీ ఆమెని జాగ్రత్తగా పరకాయించి చూశాడు. చూసినకొద్దీ ఆమె అందం యెంతో ఆకర్షకంగా కనిపించింది. ఆమెతో మాట్లాడాలని ప్రయత్నించాడు. నిజంగా అతను మైఖేల్కొడుకే. మాస్కోలో బండి తోలుతుంటాడు.

“అయితే యెందుకని నువ్వు...” యెందుకని ఆమె తనభర్త కిట్లా అవిశ్వాసంగా ప్రవర్తిస్తోందో అడగాలనుకున్నాడు.

“‘ఎందుకని’ ఏమిటి?” ఆమె అతన్నే అడిగింది. ఆమె తెలివి తేటలకీ, చాతుర్యానికీ ఏమీ తీసిపోదు.

“అడిశాడు; నాదగ్గరకెందుకొస్తున్నావా అని!”

“అదా!” ఆవిడ నవ్వింది. “అక్కడ ముండలకి అతనుమాత్రం పోవటంలా? అందుకే యిక్కడ నేను”

ఆవిడలో వొకవిధమైన పెంకితనం, ధీమా ఎజినీకి స్పష్టంగా కనిపించాయి. వాటిని చూడ ముచ్చటయింది కూడా. కాని మళ్ళీ తనంత తానుగా కొత్త సంకేతాన్ని యేర్పాటు చేసుకోలేకపోయాడు. దానియలు మధ్యవర్తిత్వం అక్కురైతేకుండానే ఎక్కడయినా కలుసుకుందామని ఆవిడ

నూచించినా కూడా అతను అంగీకరించలేదు. ఇదే ఆఖరి సమావేశం కావాలని నిశ్చయించుకున్నాడు. ఆమె అంటే అతనికి యిష్టం కూడా. అలాంటి సమాగమం తనకెంతో అవసరమవుతున్నాడు. అందులో చెడ్డ యేమీ లేదనుకున్నాడు. కాని, అతని గుండెల్లో మాత్రం, అంతరాత్మ న్యాయాధికారం చేతిపట్టుకొని, యితని ఈసాహసకృత్యాన్ని అంగీకరించలేదు. పోగా ఇంతటితో కట్టిపెట్టాలని కాపించింది. కట్టిపెట్టి తీరాలని అతను అనుకోకపోయినా మళ్ళీ ఇలాంటి ఏర్పాట్లలో పాల్గొనకూడదనయినా అతను భావించిఉంటాడు.

మొత్తానికి ఆ వేసవికాలం గడిచిపోయింది. ఆ నాలుగు నెలల్లోనూ డానియలు సాయంతో వొక డజనుసార్లు కలుసుకున్నాడు. ఒకసారి తను రావటం, ఆ సమయానికి ఆమె భర్త ఊరినుంచి వచ్చి ఉండటంవలన ఆమె రాలేకపోవటం, ఆ కొరతని తీర్చటం కోసం ఇంకొక స్త్రీని తీసుకొస్తానని డానియలు చెప్పటం, చికాకుతో ఎజినీ తిరస్కరించటం జరిగాయి. ఆమె భర్త వెళ్ళిపోయాక మళ్ళీ సమావేశాలు యధావిధిగా కొనసాగుతున్నాయి. మొదట్లో డానియలు సహాయం అవసరమైనా, ఆ తరువాత, తమకుతామే కాలాన్ని నియమించుకునేవారు. ఆ విడ ఇంకొకావిడనికూడా వెంటబెట్టుకొచ్చేది—[రాచవీనుగ, కులస్త్రీ తోడులేకుండా వెళ్ళకూడదట.]

ఒకసారి సంకేత సమయానికి మేరీని చూడాలని వొక కుటుంబం ప్రత్యక్షమయింది. అందులో ఎజినీకిచ్చి వెళ్ళి చేయాలనుకున్న పిల్లకూడా ఉంది. అందుచేత యిక ఆ సమయానికి యిల్లు విడవటం అతని తరం కాలేదు. తొందరగా తెముల్పుకొని ఆకాశాన్నుంచి ఊడిపడ్డట్టు, ఆ సంకేత స్థలానికి యెగిరిపడ్డాడు. కాని వైపానిడామాత్రం అక్కడ లేదు. ఆ స్థలంలో చేతికందిన ప్రతీదీ — గురివెద పొదల రెమ్మలూ, పలవలూ, గున్న గంగరేణి చిగుళ్ళూ — అన్నీ తుంపిపోగులు పెట్టబడ్డాయి.

ఆమె చాలాసేపు ఎదురు చూసింది. విసిగిపోయింది. చివరికి కోపం వచ్చింది. దాని స్మృతినే అక్కడ విడిచి వెళ్ళిపోయింది. అతను కూడా గంటలకొద్దీ యెదురుచూశాడు. ఆఖరికి దానియలు దగ్గరకళ్ళి రేపు రమ్మని కబురుచెప్పమన్నాడు. ఆ రేపు వచ్చింది; అవిడ కూడా వచ్చింది. కథ మామూలుగానే సాగింది.

ఈ విధంగా ఆ వేసవికాలం గడిచిపోయింది. సమావేశాలన్నీ అడివిలోనే జరిగేవి. ఎప్పుడో ఒకసారి మాత్రమే, అదైనా వర్షంవల్ల, ఆ పక్క గుడిసెలో జరిగింది.

ఇలాంటి సంబంధాలకొక ప్రాముఖ్యం కూడా ఉంటుందని ఎజినీ యెన్నడూ భావించలేదు. ఆ ఆలోచనే రాలేదతనికి. అవిడకి డబ్బిచ్చేవాడు; అంతటితో ఆఖరు. ఈసంగతి నలుగురినోళ్ళా పడ్డదనీ, ఆ పల్లెజనమంతా బైపానిడా అదృష్టానికి అనూయపడుతున్నారనీ ఎజినీకి మొదట్లో తెలియలేదు. అలాంటిది జరిగి ఉంటుందనికూడా కనీసంఅతను ఊహించలేదు. ఆమె అత్రమామలు ఆమెనుంచి డబ్బును గుంజి అవిడ్డి పోల్కపీస్తున్నారనిగాని, ఆమె దృష్టిలో జరుగుతున్న మహాపాపమంతా కుటుంబామోదంవల్లా, అర్థప్రభావం వల్లా కడిగివేయబడుతున్నదని కూడా అతను గ్రహించలేదు. ఆమె అదృష్టానికి పదిమందీ అనూయపడుతున్నారంటే ఆమె మంచిపని చేస్తున్నట్టేగదా.

“ఇది నా ఆరోగ్యానికి అవసరమనిగాని,” ఎజినీ ఆలోచించు కొన్నాడు. “ఇది అంత సజ్జావైన పని కాదు. యెవరూ యేమీ చెప్పకపోయినా, ప్రతి వొక్కడికీ, పోనీ చాలామందికి ఈసంగతి తెలుసు. దీనితోకూడా వచ్చేతైనాటికి తెలుసు. ఇక దానికే తెలిసినప్పుడు అది పదిమందికీ చెప్పకుండా ఉంటుందా? ఏమిటి చెయ్యడం? నా ప్రవర్తన బావుండటం లేదు,” ఎజినీ అనుకున్నాడు. “అయితే ఏమి చెయ్యను? ఏమైనా యిలా అట్టేకాలం జరిగటానికి వీలేళ్ళి .”

పాపం, యెక్కవగా ఎజినీని బాధించిన విషయం ఆమె భర్త సంగతి. యెందుకోకాని ఆమె భర్త గబ్బిలాయి అనీ, కనుక తన ప్రియైన సరియైనదేననీ అనిపించింది. తీరా ఆమె భర్తని చూశాక అతని ఆకారం ఎజినీని ఆశ్చర్యచకితుణ్ణి చేసింది. చక్కని వెనుపట్టి, అందమైన విగ్రహం. బట్టలుకూడా మంచివే వేసుకొన్నాడు. ఏవిధంగానూ తనకి తీసికట్టు కాదు. కాకపోగా అతనే మేలేమో ననిపించింది. ఆ తరువాత కలుసుకున్నప్పుడు తను ఆమెభర్తని చూశాననీ అతనంత అందగాడే నందుకు తనకు ఆశ్చర్యమయిందనీ ఆమెతో చెప్పాడు.

“ఈ పూయమొత్తంలో అలాంటిమనిషి యింకొకడు లేడు” చాలా గర్వంగా చెప్పింది.

ఈ మాటకి ఎజినీ మరీ ఆశ్చర్యపోయాడు. ఆ తరువాత ఆ భర్త జ్ఞాపకమొచ్చినప్పుడల్లా నరకయాతన పడేవాడు. ఒకసారి దానియలా తలస్థపడ్డాడు. ఏదో బాతాఖానీలోకి దిగి దానియలే నిర్మోహమాటంగా చెప్పేశాడు.

“నిన్ననే దాని మొగుడు అడిగేడు కదాండి: నావెళ్ళాంతో చిన్న దొరగారు తిరుగుతున్నారంట నిజమేరా?” అని. నాకు తెలియదన్నాను. అని మళ్ళీ తిమాషాకి ‘దయ్యంతోకంటే దొరగారితో నయం కదురా?’ అన్నాను.

“వాడేమన్నాడు?”

“వాడన్నాడండి: ‘అగరా. అదే తెలుస్తుందిలే; అప్పుడేచెప్తాను దానిపని’”

‘ఇంక మొగుడే యిక్కడ కాపురంపెట్టేమాటయితే దాన్ని ఒదులుకుంటాను,’ అనుకున్నాడు ఎజినీ.

కాని భర్తమాత్రం యధాప్రకారం పట్నానికి వెళ్ళిపోవటంవల్ల పుస్తకం వీరి కథకూడా నిర్విఘ్నంగా కొనసాగిపోతోంది.

“ఎప్పుడు అవసరమైతే అప్పుడే తెగతెంపులు చేసుకొంటాను. దానితో పీడ వదలిపోతుంది” అనుకున్నాడు.

ఆ వేసవిలో పనులవొత్తిడి ఉధృతంగా వున్న సమయంలో అంత పనీ జరుగుతుండనే అనుకున్నాడు. కొత్తగా దూళ్ళకాల కట్టిస్తున్నాడు. అటు ఊడ్పులు; ఇటు యిల్లు; ఒకవైపు అప్పలుతీర్చాలి; ఇంకొకవైపు బంజరుభూముల అమ్మకం—ఈ అవసరాలన్నీ అతని మనసును పూర్తిగా ఆక్రమించి, అహర్నిశలూ అతన్నీ వేధించసాగాయి. నిజమైన జీవితం అది. పైపానిడాతో అతని సంయోగం — కనీసం సంబంధమైనా అనటానికి అతని కిష్టం కాలేదు—అతను కాంక్షించే అవకాశంకూడా లేదు. అతనిలో ఆ కోరిక రేకెత్తించడం, దాని ఉధృతం ఇక దేన్నీ ఆలోచించనీయదనేమాట సత్యమే. ఆ సమయంకూడా దగ్గరకొచ్చింది. మామూలుగా సమావేశం ఏర్పాటయింది. ఆ తరువాత ఒక వారమోనెలో ఆమె జ్ఞాపకమే రాలేదు.

వానాకాలం వచ్చింది. తరుచుగా పట్నంవస్తూ పోతూండటంలో ఆనీ కటుంబంతో పరిచయ మేర్పడింది. వారి అమ్మాయి అప్పుడప్పుడే హైస్కూలు చదువు పూర్తిచేసింది. ఎజినీ తనతల్లి మేరీకి కడుపు చెరు వయ్యేటట్టుగా తన్ను తాను చులకనచేసుకుని, [అతనితల్లి అలాగే అంది] ఆ హైస్కూలు పిల్ల లీజాను ప్రేమించి, పెళ్లి స్థిరపరచుకున్నాడు.

అప్పుట్నుంచీ పైపానిడాతో ఆటకట్టయింది.

5

ఎజినీ లీజానే యెందుకు ప్రేమించాలి? అది చాలా తెలిసితక్కువ ప్రశ్న. ఫలానావాడు ఈ పిల్లనే ఎందుకు యెన్నుకున్నాడు, ఆపిల్లను ఎందుకు యెన్నుకోలేదు అనే చచ్చు సందేహానికి యెవరూ జవాబు చెప్పలేరు. దానికన్నో కారణాలుంటాయి. — సహేతుకమైనవీఅసహేతుక

మైనది కూడా. తాను మునిగిందిగంగ, తాను వలచింది రంభ అనేనామెత ఉండనే ఉంది. అదికాక, తన తల్లి కాంక్షించినంత గొప్ప అస్తిపదార్థాలు కాకపోవటం వొకటి; చెండు-ఆమె తన తల్లిదగ్గర పిల్లిలా ఉండే శోచనీయస్థితి వొకటి. మూడు: భార్య భూపవతీ శత్రుః అన్నట్టుపడిమంనీ ఆకర్షించి ఆ కట్టుకోగలిగిన అందం లేకపోవటం వొకటి; అయినా అంత అందమికారి కాకపోవటం వొకటి; ఇక అన్నింటికన్నా ముఖ్య కారణ మేమిటంటే తీరా తనూ పెళ్ళికి దిగేసరికి ఆమెతో స్నేహం ఏర్పడటమే. తను పెళ్ళి చేసుకోబోతున్నాడు కనుక ఆమెను ప్రేమించాడు.

మొదట్లో లీజా ఎజిసికి కేవలం చలాకీపిల్లగానే కనిపించింది. అడిచూసి అతను ఆమెను పెళ్ళిచేసుకోవాలని నిశ్చయించుకోగానే అతనిలో ఆమె మీద అభిమానం కూడా పుట్టింది. తరువాత అతను అదే ప్రేమంటే అనుకున్నాడు.

లీజా పొడుగ్గా, ఎత్తుగా, సన్నగా వుంటుంది. ఆమె ముఖం, ముక్కు (క్రింద నూడిగా వంగింది) వేళ్ళూ, పాదాలూ—ఆమె అవయవాలన్నీ పొడుగ్గా. పచ్చని బంగారం రంగులో లేత నీలం కలిపిన శరీర చ్చాయ; పొడుగైన, మెత్తని ఉంగరాల జాతు; అందమైనకళ్ళు. స్పష్టమైన నూదుల్లా గుచ్చుకొనే కళ్ళు. ముఖ్యంగా ఆకళ్ళు ఎజిసిని ఆకర్షించాయి. ఇంక లీజాను గురించిన ఆలోచన వచ్చినప్పుడల్లా అందమైన ఆమె కళ్ళు స్పష్టమైన ఆమె కళ్ళు, నూదుల్లా గుచ్చుకొనే ఆమె కళ్ళు జ్ఞాపక మొచ్చేవి.

ఆమె భౌతికరూపం అలాంటిది. ఆమె అంతర్య మెట్లాంటిదో అతనికి తెలియదు. ఇక అతనికి తెలిసిందల్లా ఆ కళ్ళే. అతను తెలుసుకోదలచినదల్లా ఆ కళ్ళే చెప్తున్నాయా అనిపించేది. ఆ కళ్ళు చెప్పే కథ ఏమిటంటే :

హైస్కూలులో ఉండగానే—అప్పటికి ఆమె వయస్సు పదిహేను.

ఆమె చూసిన ప్రతీ అందగాడిచేతా ఆకర్షింపబడి ప్రేమలో పడేది. ఆ ప్రేమ ఉధృతంలో పరితపిస్తున్నప్పుడు మాత్రమే ఆమె తన్మయం చెందేది. హైస్కూలు విడిచాకకూడా అలాగే ఆమెను చూసిన అందగాళ్లందరినీ ప్రేమించడం మొదలుపెట్టేది. అలాగే ఎజినీ పరిచయత కలిగినాక అతనినీ కూడా ప్రేమించటం మొదలెట్టింది. ఆ ప్రేమించటంలోని అనుభవమే ఆమె కళ్లలో మెరుపుముద్రలై ఎజినీకి కనిపించి విచిత్రమైన భావాన్ని ద్యోతకం చేసింది. ఆ శీతాకాలంలో యిద్దరు యువకుల్ని ఒక్కసారి ప్రేమించింది. వాళ్లు గదిలో అడుగు పెడితేచాలు — లేదా వాళ్ళ వేరు చెపితే చాలు ముఖం సిగ్గుతో ఎర్రపడేది. శరీరం స్వాభీనం తప్పిపోయేది. ఆ తరువాత ఆవిడ తల్లి యింకొకాయన యెవరో (ఎజినీ) ఈమెకోసం పడి ఉస్తున్నారని చెప్పగానే, అతనిమీద ప్రేమ హెచ్చయి చివరికి అంతకి పూర్వం తాను ప్రేమించిన యిద్దరినీ పూర్తిగా మరచిపోయింది. ఇక యీ కొత్తాయన కూడా నాలుగు రోజులపాటు విందులకీ వినోదాలకీ యీమె దగ్గరికి వస్తూ, ఈమెకేసి ప్రేమమాపులుచూస్తూ ఈమె ప్రేమ పరీక్షించాలని ప్రయత్నించినకొద్దీ, ఆమె ప్రేమ గట్టు తెగించుకొని అతనికోసం ఉరకవేసేది. నిద్రట్లో కలవరిస్తే ఆ కొత్తాయనే. తలుపులు బిగించిన చీకట్లో మంచంమీద పడుకుని చూస్తే యెదురుగా ఆ కొత్తాయనే కనిపించేవాడు. ఆమె ప్రేమికులై వొకప్పుడు తారాపథం పొందిన అనంత జనాభా యావత్తూ నామరూపాలు లేకుండా పోయేది. ఇక పెళ్ళిమాటలు రాగానే, ముహూర్త నిశ్చయం కాగానే, వాళ్ళిద్దరూ వొకళ్ళనోజుళ్ళు అదుముకొని ముద్దుపెట్టుకోగానే — ఇంక ఆమెకి అతని ఆలోచనలు తప్ప మరో ధ్యానే లేదు. అతనిని ప్రేమించాలనీ, అతనిచే ప్రేమింపబడాలనీ, అనునిత్యం అతనిలో లీనమైపోయి ఉండాలనీ తప్ప ఆమెకు వేరే యేకాంకికా కలగలేదు. అతనిని పొందిన గర్వం ఆమెకి, అతనిపేరే ఆమెకి నరాల ఉద్రేకం; ఆమె, ఆమె ప్రేమ—అన్నీ అతని

పేమలో కరిగి లీనమైపోయాయి.

ఆ మెగురించి తెలుసుకున్న కొద్దీ ఆమెను మరింత యెక్కువగా ఆరాధించ ప్రారంభించాడు. అట్లాంటి ప్రీయురాలు అతనికి దొరుకుతుందని అతను కలలోనైనా భావించలేదు. అదే అతన్ని మరీ పెంపొందించింది.

6

వసంతం వచ్చింది. మళ్ళీ తన యెట్టేటు వ్యవహారాలు చూసుకోవాలి. కొన్ని ఆత్మవసరమైన నూచనలు కూడా చెయ్యాలి. తన పెళ్ళి కోసం యిల్లు మరమ్మత్తులు చేయించాలి. అందుకని యింటికి వెళ్ళాడు.

మేరీ తన కొడుకు యెన్నికతో తృప్తి పడలేకపోయింది. దానికి కారణం తాను ఆశించినంత గొప్ప పెళ్ళి కూతురు కాదనేదొకటే కాదు. తనకు కాబోయే విద్యపురాలు వార్వాగా అంటే ఆమెకి యిష్టం లేక పోవటమే. ఆమె స్వభావం మంచిదో చెడ్డదో ఆమెకు తెలియదు. ఆమె నిర్ణయించనూ లేదు. ఆయితే ఆమె పెద్దవంశంలోడి కాదనీ, రాచరీతి ఆమెలో లేదనీ ఆమెని తొలిసారి చూచినపుడే గ్రహించింది. అదే ఆమెను ఎక్కువగా బాధించింది. ఆమె వంకాన్నిబట్టి ఆమె విజ్ఞానని నిర్ణయించటానికి వూసుకున్నది కనుక ఆమె మరి బాధ పడింది. తనలా బాధ పడుతున్నట్టు ఎజినీ గ్రహించాడని కూడా తెలుసుకొంది. ఈ కారణంచేత ఎజినీ భవిష్యత్తులో యింకా యెక్కువగా బాధ పడతాడని కూడా ఆమె ఆనుకుంది. ఏమైనా ఆ పిల్లమాత్రం ఆమెకు నచ్చింది. ముఖ్యంగా ఆమెకి నచ్చటానికి కారణం, ఎజినీకి నచ్చటమే. ఎవరైనా ఆమెను ప్రేమించక తప్పదు. మేరీకూడా ఆత్మకుష్ఠంగా అందుకు సిద్ధ పడింది.

తన తల్లి సంతుష్టిపడిందనీ, ఈ విషయంలో చాలా ఉత్సాహంగా ఉందనీ ఎజినీ గ్రహించాడు. ఇంటి విషయాలన్నీ ఆమె స్వయంగా

చక్కబెట్టుకొంటూ, కోడలు గుమ్మంలో కుడికాలు మోపగానే తాను వెళ్లిపోవాలని మూటా ముల్లే ఆయత్తిం చేసుకొంటోంది. ఆయినా కొన్నాళ్ల పాటు ఉంటేనేగాని వీల్లేదని ఎజినీ బలవంతం చేశాడు. కాని భవిష్యత్తు మాత్రం అనిర్దిష్టంగానే ఉండిపోయింది.

మధ్యాహ్నం టీ తయారవుతోంది. ఎజినీ తల్లిదగ్గరే కూర్చోని ఆమెకు సాయపడుతున్నాడు. అతి ముఖ్యమైన కబుర్లన్నీ యిలాంటిసమయంలోనే చెప్పకోవటం వాళ్ళకి ఆలవాటు. డిక్టేట్ వడబోస్తూ అతని ముఖంకేసి చూసి, కొంచెం సందేహించి, తల్లి అందుకొంది.

“బాబూ, నీతో వొకటి చెప్పాలనుకున్నాను—నిజం నాకు తెలియదనుకో. ఆయినా సాధారణవిషయం కనుక చెప్పాలని—బ్రహ్మచర్యం రోజుల్లో నువ్వెలాగడిసినాకాని, ఐక భవిష్యత్తులో నిన్నుగాని, నీభార్యనిగాని ఏదీ కలతగెట్టకుండా ఉండటంకోసం, ఆపూర్వ సంబంధాలన్నీటిని తెగతెంపులు చేసుకోవటం మంచిది నాయనా. దేవుడు మేలు చెయ్యాలిగాని. తెలిసిందా?”

తన తల్లి తనకు పైపానిడాతో ఉన్న సంబంధాల ప్రసక్తి తెస్తున్నదని ఎజినీ గ్రహించాడు. వాటికి అనవసరంగా ఆమె యెక్కువ ప్రాముఖ్యత యిస్తోందని భావించాడు. ఒంటెద్దజీవితంకలిగించినచాదస్తమే దానికి కారణమనుకున్నాడు. ఇంతకీ పైపానిడాతో అతని సంబంధాలు గత శరదృతువులోనే తెగిపోయాయి. ఎజినీ సిగ్గుపడ్డాడు. వినుగువల్ల కాని. అవమానంచేతగాని కాదు. అంత మంచి మేరీ అనవసర విషయాలలో—ప్రేమవల్లనే కాని, ఆయినా అనవసరంకాదా—తనకతిగ్ధంకాని, కాలేని విషయాలలో కలుగజేసుకొంటున్నందున అతని ముంఖయ్యెర్రబడింది. తన దాచవలసినదేదీ లేదనీ, తన వివాహానికి యేదీ ఆటంకం కాకుండా తాను బాగ్రత్తగా అన్నిటిని చక్కబెట్టుకొన్నాననీ తల్లికి చెప్పి సమాధాన పరిచాడు.

“మంచిపని చేశావు బాబూ. కాని...వినుక్కోకేం నాయనా?”
ఏదో చెప్పబోయి చెప్పలేక తికమకలుపడి ఆగిపోయింది.

ఆమె చెప్పదలుచుకున్నది చెప్పలేదనీ, అది యింకా పూర్తి కాలేదనీ ఎజినీ గ్రహించాడు. అది త్వరలోనే, మళ్ళీ తల్లి పొరంభించగానే భవపండితుడా. అతను ఊళ్ళో లేచుపుడు పైపానిడా మామగారైన ముసలి మైఖేల్ వచ్చి ఆమెను వెంటబెట్టుకు వెళ్ళి పైపానిడా బిడ్డకుపురిటి నీళ్ళు చల్లించి ఆ బిడ్డకు ప్లానమాత*గా ఆమెచే యెలా ప్రమాణం స్వీకరింపజేశాడో ఆమె విశదపరచింది.

ఎజినీముఖం మళ్ళీ యెర్రబడింది. ఈసారి విసుగుతోగాని, అనుమానంతోగాని కాదు. ఇంకా ఎట్లాంటిమాటలు తను వినవలసివస్తుందో అనే లజ్జ. అయితే అతని నిర్ణయాలకీ అతని లజ్జకీ ఏమీ సంబంధంలేదు. అయినా అతను అనుకున్నంతా అయింది. ఏదో లోకాభిరామాయణం చెపుతూన్నట్టు — రాబోయే యుద్ధానికి వాక పెద్ద తార్కాణంగా — అంతటా మొగపిల్లలే పుడుతున్నారని తల్లి చెప్పింది. ఏదో తమకు పట్టిన సంగతులేవో యధాలాపంగా అనుకుంటూన్నట్టుండాలని మేరీ యెంతో పయిత్నించిందిగాని, తీరా ఆమె కోడుకు ముఖంలాకొచ్చిన రంగును చూసేసరికి ఆమెకేఅవమానమయింది. కళ్ళతోడు మాటిమాటికి తీస్తాడు. దాని చెవి కాదల్ని టపీటపీమని నొక్కుతాడు. వెంటనే మళ్ళీ కళ్ళకు పెట్టుకుంటాడు. వొణుకుతున్న చేతుల్తో సిగరెట్ ముట్టించబోతాడు. ఆమె మానిం వహించింది. అతనుకూడా మానం వహించాడు. ఆ ఘనీ భూతమానం పగిలిపోతుండేమోనని అతని భయం. వాల్చిద్దగూ వొకరిజోకరు అద్దంచేసుకొన్నట్టుగా యీసారి అద్దించేసుకొన్నారు.

“మీ తాతగారి కాలంలోలా ధర్మం నామకు పాదాల నడవ వలసిందేకాని గ్రామంలో పక్షపాతం ఉండకూడదు.”

“అమ్మ,” ఎజినీ అకస్మాత్తుగా అన్నాడు. “నువ్విలా యెందు

* సందర్శకురాలు.

క్షంటున్నావో నాకు తెలుసునమ్మా. నీమనస్సు పాడుచేసుకోకు. నాభావి సంసారిజీవితం నాకెంత పవిత్రమైనదో నేను వేరే చెప్పనఖలేదు. నా ప్రాణాలున్నంతకాలం నేను దానిని అతికృమించను. ఇక నాబ్రహ్మచర్య జీవితంలో జరిగినదంతా అఖరయిపోయింది. నేనెవర్ని కలియనూ లేదు. నామీద యెవరికీ అలాంటి అధికారమూ లేదు.”

“చాలా సంతోషం నాయనా. నీవెంత ఉన్నతాశయాలో నాకు తెలుసు.”

ఎజినీ తన తల్లిమాటలను, తనకు రుజుపడ్డ అభినందనగా అంగీకరించి వూరుకున్నాడు.

ఆ మర్నాడు తన క్రొత్త పెళ్ళి కూతుర్ని గురించి, ఒక్కపైపానిదా తప్పప్రపంచంలో అన్నింటిని గురించి ఆలోచించుకొంటూ బస్తీకి బయలుదేరాడు. చచ్చిదాకా వెళ్ళేటప్పటికి చచ్చినచి జనం రావటం కనిపించింది. కొంతమంది యువకులు, వాళ్ల వెనుకనే యువతులు, ఆవెనక్కాల యిద్దరు స్త్రీలు యెదురయ్యారు. అందులో మోకామె వయోవృద్ధి. రెండో ఆమెని తానెక్కడో చూసిన గుర్తు. చక్కగా సింగారించుకొంది. చేతుల్లో శిశువుతో చాలా తేలిగ్గా తీవిగా నడుస్తోంది. వాళ్ళు కూడా తనకు దగ్గరపడ్డారు. ఆ ముసలావిడ పక్కకి ఒత్తిగిల్లి వంగి నమస్కరించింది. బిడ్డ నెత్తుకున్న ఆవిడ తలవంచి తన నవ్వుతున్న కళ్ళతో పల్కరించింది.

అవును, ఆవిడే; అనుమానంలేదు. కాని, గతజల సేతుబంధనం ఆవిడకేసి చూడటం కూడా అనవసరమే. ‘ఆ బిడ్డ నాదే కావచ్చు,’ మనస్సులో మెరిసిన మోక ఆలోచన. ఆ ఆలోచనకి అక్షుకే సిగ్గుయింది. అదెల్లా? ఆమె భర్త వున్నాడు. ఆభర్తని ఆమె కలుసుకొన్నది. ఆదివ యాన్ని తను అంతగా పట్టించుకోలేదుకూడా. తనకు కావలసింది తన ఆరోగ్యం — ఆమెకు జబ్బు యిచ్చాడు. ఇంక బాధపడటం దేనికి!

మళ్ళీ తామిద్దరూ కలుస్తారన్న సమస్య, యివేవరకు లేదు. ఇక ముందు ఉండదు. అలా ఉండటానికి వీలేదు. అందుకని తన అంతగాత్మ గొంతుకను పిసికి చంపివేశాడని కాదు. అసలు ఆ అంతరాత్మ ఈ విషయంలో ఏమీ కలుగజేసుకోలేదు. తన తల్లితో ఆవేళే ఆచర్య వచ్చాక మళ్ళీ ఈవేళ యిలా తలపని తలంపుగా ఈమెకు కలుసుకొనేటాగా-ఆమె ఆలోచనే ఆతనికి రాలేదు. మళ్ళీ కలుసుకోనన్నా లేదు.

ఈస్టర్ వెళ్ళిన మరుసటివారం బస్టీలో ఎజినీ వివాహమయింది. పెళ్ళి కాగానే భార్యకు లీసుకొని ఉన్న ఊరు వచ్చేశాడు. ఆ యిల్లు ఆదంపతులకు అనుగుణ్యంగా ఉండినాడూ. మేరీ వెళ్ళిపోతానని; కాని ఎజినీ ఆమెను వెళ్ళవద్దని బ్రతిమాలాడు. లీసాకూడా వెళ్ళవద్దని ప్రార్థించింది. అందుకని ఆమె ఆవెక విడిగా పున్న యిట్లాకే తరిలిపోయింది.

ఈ విధంగా ఎజినీకి కొత్త జీవితం ప్రారంభమైంది.

7

ఆతని వివాహమయిన మొదటిసంవత్సరం చాలా గడ్డుదనేచెప్పాలి. పెళ్ళి ముందు ప్రేమలోపడి ఆతను వాయిదావేసిన వ్యవహారాలన్నీ పెళ్ళి కాగానే, వొక్కసారి మీద పడ్డాయి.

చాకీలచారినుంచి వైటపడటం బొత్తిగా అసాధ్యం. పొరుగురి భూముల్ని తుడిచిపెట్టి ముఖ్యమైన కొన్ని చాకీల్ని రదు చేసినా మిగతావి అలానే ఉన్నాయి. అతనివద్దగర డబ్బు మాత్రం లేదు. స్వంత వ్యవసాయం బాగానే పండింది. శిస్తులుకూడా ఆ పూర్వంలాగే వసూలయ్యాయి. కాని, తన అన్నగారికి శిస్తు ప్రసోపర్ల చెల్లించాలి. తను పెళ్ళి చేసుకోనన్నాడు. అందుచేత చేతిలో చిల్లిగవ్వ మిగలలేదు. ఇక ఫ్యాక్టరీని కూడా మూయక తప్పని పరిస్థితి వచ్చేసింది. ఇలాంటి చిక్కలయంచి తప్పుకోడానికి కూడా ఒకేవొక్క మార్గముంది. అదే తన

భార్య సొమ్ము. లీజాకూడా తనభర్త స్థితిని గ్రహించి, వాడుకోరుని వత్తిడి చేయసాగింది. ఎజినీ వొప్పకున్నాడు. తన ఎట్టేటులో చెరిసగం తణుకా పుచ్చుకొనే ధరకుమీదయితే వొప్పకున్నాడు. అలాయిచ్చాడు కూడా. ఈపనికి తన భార్య చాలా బాధపడింది. తను అలా చేస్తే నిజానికి తన భార్యకోసం కానేకాదు; తన అత్తగార్ని ఉపశమింప జేయడానికే.

ఆ మొదటి సంవత్సరం — యీవ్యవహారాలన్నీ జయాపజయాల వాడిదుడుకుల్లో పడి నిర్మలమైన ఎజినీ జీవితాన్ని విషమయం చేశాయి. దానికి తోడు భార్య అనారోగ్యం వొకటి. పెళ్ళయిన ఏడు నెలలకి లీజాని శనిగ్రహం పట్టుకొందనే అనాలి. ఒకసారి బస్తీ నుంచి తనభర్త వస్తున్నాడని తెలిసి, ఉత్సాహంతో బండి కట్టించుకొని షేప్‌లో బయలుదేరింది. ఆ గుర్రం — ఎప్పుడూ చెప్పేస్తున్నదల్లా — ఆచే కోంచం చేసి పెట్టింది. రోడ్డుపక్క సాలాపులోకి లాగేస్తుండేమోనన్నభయంతో కంగారుపడి బండిమించి లీజా దూకేసింది. నిజానికి కొంత అదృష్టవంతురాలనే చెప్పాలి-ఆసలు చక్రం క్రింద పడవలసిన మనిషి-ఆమె గర్భిణీస్త్రీ కూడా. ఆరాత్రే ఆమెకు నొప్పులు యెక్కువై గర్భస్రావం జరిగింది. తాను ఆకించని సంతాన నష్టమూ, తన భార్య అనారోగ్యమూ, తన వ్యవహారాల చిక్కులూ, అన్నిటికన్నా తన అత్తగారి ఆర్భాటమూ (లీజా జబ్బు పడగానే ఆమె తల్లి పరుగెత్తుకొచ్చింది) ఇవన్నీ కలిసి ఎజినీకి ఆ సంవత్సరాన్ని బొత్తిగా దుర్భరం చేశాయి.

ఈ గడ్డుపరిస్థితుల్ని తట్టుకోలేకపోయినప్పటికీ, ఆ సంవత్సరాంతానికి యెలాగో ఎజినీ వొక వొడ్డున పడ్డాడు. తన చితికిపోయిన అదృష్టాన్ని పునఃప్రతిష్టించుకోవటంలోనూ, తనతాతగారి ఘాయాకి శుభజీవిత క్రమాన్ని సరిదిద్దుకోవటంలోనూ మొత్తానికి యెలా అయితేనేమి విజయం వరుకుతుందో. దుశాలకోసం అసినంతా అయినకాటికి తెగవమ్ముకో

వలసిన స్థితి తప్పింది. ముఖ్యమైన స్థిరాస్థి, తన భార్యచేత సంక్రమించి పప్పుటికీ, మిగిలిపోయింది. ఇంక పంటలు బాగా పండి, ధరలు పడిపోతున్నాయి. ఉంటే మీదటికి తన సొమ్మే వదులుతుంది! అదొకటి.

ఇంకొకటి యేమిటంటే, తను తన భార్యనుంచి యెంత యెక్కువ కోరినా తను కోరినదానికంటే యెక్కువ పొందగలిగాడు. అంత యెక్కువ ఆనందాన్ని పుంజుకోగలనని అతను అశించలేదుకూడా. ఇక పుణ్యక్షేత్రాలలో—అతనినెంత తీసుకురావాలని ప్రయత్నించినా—రానూ లేదు. వచ్చినా నిలబడనూ లేదు. దీనివల్ల అతను యెంతో ఆనందంగా హాయిగా ఉండటమే కాకుండా బతకటం చాలా తెలివైనదనే అమూల్య నిర్ణయానికి రాగలిగాడు. జీవితం యింత హాయిగా యెందుకుండాలంటే అతనికి తెలియదు. అయినా అది అతనికి హాయిగానే ఉంది.

ఇలా వుండటానికి కూడా కారణం వుంది: పెళ్ళయిన వెంటనే ఈ ప్రపంచంలోని ప్రతివొక్కడికన్నా కూడా తన భర్త ఉత్తమమైన లీడా భావించ నారంభించింది. చాలా తెలివైనవాడనీ, పూర్తిగా పవిత్రుడనీ, అందరికన్నా వున్నతమైన ఆమె నిర్ణయించుకొని — అతనికై తన సర్వస్వాన్నీ అర్పించటం, అతని ఆనందమే, సరమావధిగా తలపోయటంసాగింది. అందరికీ అతనియందు అలాంటి భావం కలగటం అసాధ్యంకనుక లీడాయే తన శక్తికొద్దీ అతని నేమనా నిమగ్నమయ్యేది. అతని కేవల ఏమేమి అవసరమో జూహించి తెలుసుకోవటంనూ తన మేధాశక్తి సంతాపించుకొంది - అది యెట్లాంటిదైనా, యెంత కష్టసాధ్యమైనదైనా దానిని సాధించితిరేది.

ఒకప్పుడు మాట్లాడటమే మనకి ఆనందంగా ఉంటుంది. పస్తుతం లీడా అలాంటి స్త్రీ. ఆమె అమూల్య ప్రేమకొక నమస్కారం పెట్టాలి. నిజంగా ఆమె తన భర్త వృద్ధ్యాన్ని సాధించుకోగలిగింది. అతని అనుభూతిలోని ప్రతి చిన్న మార్పునీ, ప్రతి చిన్న పరిస్థితిని ఆమె అనుగతం

చేసుకొనేది—అతని అంతర్యం అతనికంటే ఆమెకే బాగా అర్థమయ్యేది. వాటికనుగుణ్యంగానే ఆమె ప్రవర్తించేది. కనుక ఆతని అనుభూతుల్ని గాయపరచవలసిన అవసరమే ఆమెకు కలగలేదు. పోగా అతనిదుఃఖాన్ని కొంచెం పరిచి అతని సుఖాన్ని పెంపొందించేది. ఆతని అనుభూతుల్నే కాక ఆతని ఆనందాన్నికూడా ఆమె అర్థంచేసుకొనేది. వ్యవసాయానికి, ఫ్యాక్టరీకి, రుణగ్రస్తులకీ సంబంధించిన గొడవలు—అవి ఆమెకంత కొత్తవైనా—ఆమె చతుర్మన అర్థం చేసుకోగలిగేది. ఈ నైపుణ్యంవల్ల, వాటి ప్రసంగంలోనే కాకుండా, వాటి తీర్పుకూడా ఆమె అమూల్య సలహాలనిచ్చేది. ఆ సంగతి అతనుకూడా అంటూండేవాడు. ఆతని వ్యవహారాల్ని, ఆతని మనుష్యుల్ని, ప్రపంచంలో అతనికి సంబంధించిన ప్రతీదాన్ని అతని కళ్ళతోనే చూడటం నేర్చుకోగలిగింది. ఆమెకు తల్లిమీద ప్రేమే కాని అతనికి తన అత్తగారంటే అయిష్టం కనుక—తనతల్లి తను సంతార జీవితంలో కలుగజేసుకొన్నప్పుడల్లా ఆమె భర్త తరపునే నిలబడిపోగాడేనని అప్పుడానికి శాంతపరచటానికి మళ్ళీ భర్తే పూనుకోవలసివచ్చేది.

దీనికంటే తోడు ఆమెలో గొప్ప అభిరుచి, నైపుణ్యం, వ్యవహార దక్షతకూడా ఉన్నాయి. ఆమె ఏపని చేసినా చేస్తున్నట్టే ఉండేదికాదు. ఫలితాన్నిబట్టి మాత్రమే ఆమె చేసిన పనిని గుర్తించాలి. శుభ్రతకీ క్రమానికీ, అందానికీ ఆమెదే పేరు. తన భర్త జీవితాదర్శం ఎందులో వున్నదో ఆమె తేలికగా అవగతం చేసుకొంది. గృహకృత్య నిర్వహణలోనే అతని ఆదర్శాన్ని సాధించే కంకణంకట్టుకొంది. ఆ దీక్షలో లీజాఎన్నడూ పొరబడలేదు. పిల్లలు లేకపోవటం వొక్కటే కొరత. అయితే ఆ ఆశకూడా లేకపోలేదు. గత వర్షాకాలంలో వొక డాక్టర్ చేత ఆ ఆరోగ్యం పరీక్ష చేయించుకొంది. ఆమెలో యేమీ లోపం లేదని కూడా తెలుసుకొంది.

ఇవరికి ఆ కోరిక కూడా నెరవేరింది. మళ్ళీ సంవత్సరాది నాటికి ఆమె గర్భవతి అయింది.

అయితే వారి సంసార సౌఖ్యాన్ని — విషపూరితం చేసిందనటానికి బదులు భయపెట్టినదంటే చాలు—భయపెట్టిన సంగతికూడా లేకపోలేదు. ఆదే ఆమెలోని అనూయ. ఆ అనూయని ఆమె ప్రదర్శించక యెంత దామకున్నా, అది ఆమెను తరచు బాధించసాగింది. ఎజినీ యింకొక స్త్రీని ప్రేమిస్తాడనేకాదు—ఇంకో స్త్రీ అతనికి తగ్గది ఉన్నదని ఆమెకు నమ్మకమే లేదు. (తనయినా అందుకు తగుతుందా లేదా అని ఆమె ఎన్నడూ ఆలోచించలేదు.) అయినా యే స్త్రీ అయినా అతన్ని ప్రేమించ సాహసిస్తుండేమోనని ఆమె భయం.

8

ఇదీ వాళ్ళ జీవితక్రమం! అతను ఉదయమే లేచేవాడు. అతనికి దే అలవాటు: లేచి ఫ్యాక్టరీలో, పొలాలలో, తప్పితే దూళ్ళకాలలో వెళ్లేవాడు. పదిగంటలయ్యేసరికి వచ్చేవాడు; మేరీ, లీజా, యింకో మామయ్య, ఎజినీ—నల్లగూ వరండాలో కూర్చొని కాఫీ త్రాగేవారు. తరచు వెష్ట పుట్టించే బాతాఖానీ పూర్తి కాగానే ఎవరి పనుల్లో వారు నిమగ్నమయ్యేవారు. మళ్ళీ పునస్సమాగమం మధ్యాహ్న భోజనకాలానికే. మధ్యాహ్నం రెండు గంటలకల్లా భోజనాల్నిపోయేవి. సాయంత్రం అతను ఆఫీసునుంచి రాగానే టీ త్రాగి తరచు యేదో పుస్తకం పైకిచదువు తూండేవాడు. ఆమె పని చేసుకుంటూనే వినేది. ఇక స్నేహితురాలైన రయినా వస్తే ఆ పూటకీ బాతాఖానీయే. ఏ వ్యాపారానికో దూరంగా వెడితే మాత్రం భార్యకు ప్రతిరోజూ ఉత్తరాలు వ్రాసేవాడు. అందుకునేవాడుకూడా. ఒకప్పుడు ఆదిడకూడా బయలుదేరేది. అప్పుట్లో వాళ్ళ సంతోషానికి పరిమితమే ఉండేదికాదు. ఇక అతని పుట్టినరోజునా, ఇతర

పండుగల రోజుల్లోనూ వచ్చిన స్నేహితులందరికీ ఆమె యెలా స్పృహపెట్టేదో అతనికి అశ్చర్యం వేసేది. నలుగురిలోనూ ఆమె తేచ్చుకున్న పేరు, ఆమెకున్న గౌరవం—తెలుసుకొనీ దినీ— ఆమెమీద ప్రేమ యింకా యెక్కువై పంచప్రాణాలూ ఆమెలోనే దాచుకోసాగాడు.

అంతా బాగానే జరిగింది. మొదట్లో కొంత భయపెట్టినా ఎలాగో గర్భిణీ నిలిచింది. ఇంక పుట్టబోయే బిడ్డని యెలా పెంచాలా అన్నదే వాళ్ళ సమస్య. ఆ చర్చలతోనే వాళ్ళ కాలక్షేపం. ఎలా చదివించాలి, ఎలాంటి యేర్పాట్లు చేయాలి— మొదలైన సమస్య అన్నిటికీ ఎజినీయే తన నిర్ణయాలిచ్చాడు. ఇక అవిడ కోరిక కూడా అతని నిర్ణయాలకి తల వొగ్గి సక్రమంగా అమలు జరపటమే. ఎజినీవైద్యంగ్రంథాలన్నీ తిరగవేయటం ప్రారంభించాడు. వాటి ప్రకారం సశాస్త్రీయంగా తమ బిడ్డని పెంచాలని అతని ఆశ. పాపం అవిడ అన్నిటికీ సిద్ధపడి ఆ ప్రకారం ఆచుత్తమయ్యేసి. చిన్నచిన్న బొంతలు, చెవులకు చలిగాలి తగలకుండా ఊలు టోపీలు, దోమతెరలు, ఉయ్యాలలూతయారుచేస్తూ కూర్చునేది. ఈవిధంగా, వారి వివాహమయిన రెండవ సంవత్సరం కూడా, చూళ్ళి వసంతండాకా సాగిపోయింది.

9

ఆవేళ ఆదివారం. ఏనో పండుగరోజు. లీజాకు విదవ నెల.. ఎంత జాగ్రత్తగా ఉన్నా కొంత చలాకీగా కొంత హుమారుగా ఉండేసి. అతని తల్లి అత్త గారూ కూడా ఆయింట్లోనే ఉండేవారు. ఆమె సంతోషం బాధ్యతలన్నీ వాళ్ళ భుజాలమీదకి తీసుకొని ఆ వంకతో ప్రతీ చిన్న విషయానికీ ఆమెను అడిపోసేవారు. అవిడ మనస్సు నొచ్చుకున్నా ఊరుకునేవారు కాదు. అతను మాస్తే చెరుకుతోట పనిలో నిమగ్నమై పోయాడు.

ఇంటికి వెళ్లుట, ఎప్పుడో పెద్దపండుక్కి అయ్యాయి యిల్లుమకిలి పట్టించని లీజా నిశ్చయించుకొని, ఉన్న నాఖర్లకు తోడుగా యిద్దరు ఆడ కూలీల్ని పనిలో పెట్టింది. వాళ్ళుకూడా ఉదయమే పనిలోకి వచ్చారు. వాళ్ళిద్దరిలోనూ ఒకరి పైపానిదా. ఆ ఆఫీసు గుమాస్తా ద్వారా ఈ యిల్లు కడిగేపని సంపాదించి, బిడ్డణ్ణి చంకలో బెట్టుకుని పనిలోకొచ్చింది. కొత్త “అమ్మ”గారిని వొకసారి చూడాలని దాని సరదా. పైపానిదా యిదివరకులాగే, పొట్ట చేతబట్టుకుని బ్రతుకుతోంది. ఆమె భర్త యింకా మాస్తాలోనే ఉన్నాడు. మొదట్లో ముసలి దానియల్ తోటీ [అడివిలో కలప నరుక్కుపోతూంటేవొకసారి దానియలు ఆమెని పట్టుకున్నాడు] ఆ తరువాత యజమానితోటీ, యిప్పుడు ఆఫీసు గుమాస్తాతోటీ ఆమె సంభంధాలు పెట్టుకుంది. కనుక యజమాని అవసరం యిప్పుడేమీ ఆమెకులేదు. “ఆయనో పెళ్ళాం ఉండిగా” అనుకుంది. అయితే ఆవిడీ, ఆవిడపద్ధతిని వొకసారి చూడటం మంచిది. జనం ఆమెగొప్పని యెందుకలాచెప్పుకుంటారో!

ఎప్పుడో చర్చిదగ్గర తటస్థపడ్డ తర్వాత కేటివరికూ ఎజినీ పైపానిదాని చూడలేదు. ఆవేళ ఉదయం అయిదు గంటలకే, చేలోఎరువులు జల్లించటం కోసం బయలుదేరి ఎజినీ వెళ్ళిపోయాడు. అప్పటికింకా ఆ యిద్దరు స్త్రీలూ పనిలోకి రాలేదు.

పని సంతృప్తికరంగా సాగటం చూసి సంతోషంతో, శృప్తితో, ఆకలితో యింటికొచ్చాడు. గుర్రం దిగి దానిని తోటమాలికప్పగించాడు. ముక్కల్ని కొరడాతో కొట్టి, యింట్లోకి పోతూ “ఎరువులు న్యాయం చేస్తాయి” అనుకున్నాడు. ఎట్లాంటిది, ఎవరికి అతను ఆలోచించలేదు. అతనికి తెలియనూ లేదు.

వాళ్ళు తివాచీని గడ్డిలో దులుపుతున్నారు. ఇంట్లోని సామానంతా బయటకి తెచ్చేకారు.

“ఇదేమిటా బాబూ! ఈ యిల్లు కడగరా యేమిటి? ... లీజా బలే మనిషి... ఎరువులు న్యాయం చేస్తాయి... బలే మనిషిలే లీజా... యిల్లు చక్కదిద్దుకోవటం దానికే తెలియాలి.” తెల్లబట్టలో ఆమె నవ్వుతూన్న ముఖం అతని కళ్లకు కట్టింది. “అన్నట్టు బూట్లు విప్పేయ్యాలి. లేక పోతే “ఎరువులు న్యాయం చేస్తాయి” అంటే ఎరువుల వాసన, యిల్లాల ఒకేసితిలో ఉన్నాయన్నమాట. “ఒకే సితిలో యేమిటి?” యేమిటా - “ఆమె కడుపులో వొక బులిపాపాయి పెరుగుతోందిగా.” అనుకున్నాడు. “అవును” యెరువులు న్యాయం చేస్తాయి. ఆ ఆలోచనలకి నవ్వుకుంటూ తలుపుమీద చెయ్యివేసి పైకి లాగబోయాడు.

కాని, అతను లాగబోతుండగానే ఆ తలుపులు తమంత తామే తెరుచుకున్నాయి. యెగబోసి బట్టకట్టుకొని నెత్తిన మోపు పెట్టుకొని యెవరో వొక స్త్రీ తనకు ముఖాముఖీ ఎదురయింది. ఆవిణ్ణి పోనివ్వటానికి తాను పక్కకి వొత్తిగిల్లాడు. అతనికి దారివ్వటానికిని ఆమె పక్కకు వొత్తిగిల్లి తన తడిచేతులతో పమిట సద్దుకుంది.

“పదపద, ముందు నువ్వు పద, అండాకా...” ఎజిని యేదో అనబోయి ఆమెను గుర్తుపట్టి చటుక్కున అగిపోయాడు.

ఆమె నవ్వుతున్న కళ్ళతో, చాలా సంతోషంగా చూసింది! మళ్ళీ పమిట సద్దుకుని వెళ్లిపోయింది.

“నాస్సెన్ను... ఇంపోజిబుల్” అనుకున్నాడో అన్నాడో ఎజిని; చేయ్యి మాత్రం వొక శ గని అడిలించినట్టు విసిరాడు. ఆమె ఆదర్శం అతనికి ఆనందాన్ని కలిగించలేదు. ఆవిణ్ణి యిలా చూడటం అతన్ని బాధించింది. కాని ఆమె బలమైన శరీరంపై వ్రాలి అతని కళ్లు మరీ బాధించ సాగాయి. ఆమె చేతుల్ని, భుజాల్ని, చాతీ వంపుల్ని, చీర మడతల్ని చూస్తూ అతనిచూపులు అక్కడే నిలబడిపోయాయి.

“ఎందుకిలా చూస్తున్నాను?” ఆవిణ్ణి తప్పించుకోవాలని కళ్ళు

డించుకొంటూ, తనలో తనే ప్రియమవుతున్నాడు. “ఏమైనా నేను లోప
లికి పోయి బట్టలు మార్చుకోవటం మంచిది.” వెనక్కి గిరుక్కున తిరిగి
అయిదు అడుగులు వేశాడో లేదో ఆ మెను యింకొక్కసారి చూడాలని
పించింది. ఎందుకో, దేనికో తనకే తెలియకుండానే ఆ మెవైపుమాళాడు.
ఆ మె గొడ్డిమూలదాకా వెళ్ళి వెనక్కి తిరిగి అశనికేసి చూసింది.

“ఛీ ఛీ, ఏమిటిపని!” మందలించుకున్నాడు. “అవిడ యేమను
కుంటుంది...ఆ యీపాటికి అనుకుంటూనే ఉంటుంది...”

తన గడిలోకి వెళ్ళిపోయాడు. వొక ముసలావిడ ఆగడి గచ్చును
కడుగుతోంది. ఎజినీ తీవిగా నడిచి ముక్కినీటితో తడిసిన ఆ గడిలో
యించుమించు చిరులు త్రొక్తాడు. పంచె మార్పుకొనే ప్రయత్నం
వదలి, గోడలమీద వున్న జోళ్లు తీసుకొని వెళ్ళిబోతుంటే ముసలి గడి
లోంచి బైటకు నడిచింది.

“ఈ ముసలిమండ బైటికి పోయింది కనుక యింక పైపానిడా
వొక్కర్తీ లోపలికొస్తుంది.” అతనిలో యెవరో ఆలోచించునాగేరు.

“ఇదేమి ఆలోచనా నాయనా, యిదేంపని!” చెప్పులు చేత్తో
పుచ్చుకొని రెండు ఉరకల్లో హాల్లోపడి అక్కడ జోళ్ళు తొడుక్కొని,
తీన్నగా వరండాలోకి వెళ్లి, ముసలస్మలిద్దరూ కాఫీ త్రాగుతూంటే
అక్కడ కూర్చున్నాడు. లీజా అతనికోసం ఎదురుచూస్తోంది. అవిడ
కూడా పక్క గుమ్మరుంటే అప్పుడే వచ్చింది.

“అమ్మనాయనీ! నేను గౌరవస్తుణ్ణినీ, పనిత్రుణ్ణినీ, అమాయకు
ణ్ణినీ అనుకునే లీజాయే—లీజాకే తెలిస్తే?” అనుకున్నాడు.

లీజా మామూలుగానే నవ్వుతూ వచ్చి అతని ప్రక్కనే కూర్చుంది.
కాని యివా? యెంచాతనో ఆమె ముఖం పాలిపోయి, తెల్లగా, పొడుగ్గా
వీరసంగా ఉన్నట్టు కనపడింది.

10

కాఫీలవుతున్నాయి. ఆసమయంలో వొక రకం ఆడజాతి సంభాషణ ప్రారంభమయింది. అలాంటి సంభాషణల కెలాంటి తార్కిక సంఘటనా ఉండనక్కర్లేదు. అది ఆ యింట్లో మామూలే. అలాంటి సంభాషణలు నిరాఘాటంగా కొనసాగవలసిందే.

ముసలాళ్లు యిద్దరూ వొకళ్లవొకళ్ళు నూతిపోట్లు పొడుచుకుంటున్నారు. పాపం, లీజా మాత్రం అతితెలివిగా వాళ్ళిద్దరిమధ్యా వోబూచులాడుతోంది.

“మీరు రాకుండానే మీ గది కడిగించటం పూర్తి చేశామనుకున్నాను. కాని పీలివ్వలేదు. అయినా తొందరగా అయిపోతుంటేండి” ఆమె భర్తతో చెప్పింది.

“దానికేం గాని, నేను లేచాక నీకు బాగా నిద్ర పట్టిందా?”

“బాగానే నిద్రపోయాను. వొంట్లోకూడా కులాసాగానే ఉంది.”

“ఏంబాగో వల్లకాటి బాగు. ఒకమూల రోళ్ళు బ్రద్దలయ్యే ఎండలాయిరి. ఎండంతా కిటికీల్లోంచి దాని మీధనే పడుతోంటే యింకేమినిద్ర” వార్వారా వ్యాఖ్యానించింది. “కిటికీలకి రంగు అద్దలుంటే బాగుండేది. నాగడికి అలాగే ఉండేది. ఇంతకి అది ఓపలేని మనిషి.”

“పనిగంటలకల్లా మిద్దెలోకే పోతున్నాం గదా” అందుకుందిమేరీ

“అందుకే జ్వరం వస్తుంది. రమ్మంటే రాదూ? అంతా లేమగా ఉంటే,” వార్వారా తిప్పి కొట్టింది. చెండు నిమిషాల క్రితం ఆమె అన్నదానికీ యిప్పుడామె అన్నదానికీ యేమీ సంబంధం లేదని ఆమెకు తెలుసు. “మా డాక్టరంటాడు, రోగిని చూడకుండా రోగాన్నిగుర్తించటం కష్టమని. ఆయనకి బాగా తెలుసు. పెద్ద చేయన్నవాడు. పైగా

మాడటానికి వచ్చినప్పుడల్లా ఆయనకి వందదాకా యిస్తూనే ఉంటాం. చచ్చి స్వర్గాన ఉన్నారట. ఆయనకి డాక్టర్లంటే వొళ్లు మంట. అయినా నా విషయంలో ఆయన యెప్పుడూ కాదనలేదు. ”

“ఎవడు కాదంటాడు తన పెళ్లాంమాట! అందులోనూ ఆమె జీవి తనూ, ఆమె బిడ్డ జీవితనూ ఆధారపడ్డ...”

“అవును; ఆడదానికి చేతిలో నాలుగురాళ్ళుంటే చీటికీ మాటికీ మొగుడిమీద ఆధారపడఖ్కురలేదు. మంచిభార్య యెప్పుడూ అణుకువ గానే ఉంటుంది” అంది వార్వారా. “లీజా, పాపం, జబ్బు పడ్డప్పటి నుంచీ చాలా నీరసంగా ఉంటోంది. ”

“అదేమీ కాదమ్మా. నాకే! నేను దుక్కలా ఉన్నాను. నువ్వేమీ తినవా?”

“నాకేమీ వండే”

“అనిళ్ళీ తినమన్నాను; ఆనిడ వద్దుకాక వద్దంది.” మేరీ అది తన తప్పు కాదన్నట్టు చెప్పింది.

“వద్దుతనీ నా కడుపు నిండుగానే ఉంది.” శ్రుతిమించి రాగాన పడుతూంటే తానే సర్దుకొన్నాన్నట్టు నటిస్తూ వార్వారా సంభాషణ మార్చి ఎజినీతో అంది :

“ఏంబాబూ, ఎరువులు జల్లించటం పూర్తయిందీ?”

లీజా ఫలకారం తేటానికని లోపలికెళ్ళింది.

“ఒసేవ్! నాకొద్దే, నాకొద్దబాబూ!”

“లీజా లీజా, కాస్త నింపాడిగా వెళ్ళమ్మా!” అంది మేరీ.

“అలా ఉరిక వేస్తే ఎంత ప్రమాదం!”

“మనస్సు కుదురుగా ఉంటే ఏ ప్రమాదమూ ఉండదు” అంది వార్వారా దేనికో నూచిస్తున్నట్టు. కాని, ఆ మాటలు నూచించగలిగిన సంఘటన గత చరిత్రలో యేమీ లేదని ఆమెకుకూడా తెలుసు.

లీజా ఖలాహారం పట్టుకొచ్చింది. ఎజినీ కాఫీ పూర్తి చేసి అలాగే మత్తుగా కూర్చుని వింటున్నాడు. ఇలాంటి సంభాషణలు అతనికి కొత్త కాదు. వాటికి పూర్తిగా అలవాటు పడ్డాడు. అయితే కొత్త యేమిటంటే వాటిలో యెక్కడా అర్థంలేదని మాత్రం యివాళ గ్రహించటం. ఇంతకు పూర్వమే జరిగినదాన్ని యింకొకసారి మనసిం చేసుకోవాలనుకున్నాడు. కానీ, పీల్ల గండరగోళం అందుకు అవకాశం యివ్వలేదు. కాఫీ అయిపోగానే వార్వారా విషపునప్పు నప్పుకుంటూ వెళ్ళిపోయింది. లీజా, ఎజినీ, మేరీలు అక్కడే ఉండిపోయారు. చాలా కులాసాగా మాట్లాడుకున్నారు. కానీ, లీజా, చాలా సూక్ష్మగ్రహి కనుక, ఎజినీ యెందుకో బాధపడుతున్నాడని గ్రహించింది. ఏదైనా పొరపాటు జరిగిందా అని ఆమె అడిగింది. ఇలాంటి ప్రశ్న వస్తుంది అతను అనుకోలేదు. అందుచేత కంగారుపడి, అశ్వే యేమీ లేదని చెప్పటానికి రెండు నిమిషాలు పట్టింది. అది ఆమె అనుమానాన్ని పూర్తిగా దృఢపరిచింది. పాలలో ఈగ ఆమెకంటే స్పష్టమో, అతన్ని ఏదో చాలా విపరీతంగా బాధిస్తున్నదనే విషయం కూడా ఆమెకంటే స్పష్టమయింది. అయినా అతను అదేమిటో చెప్పడు. ఏమిటయి ఉంటుంది?

11

క్రాస్ పట్లో యెవరితావుకువాళ్లు వెళ్ళిపోయారు. ఎజినీ మామూలుగానే తను చదువుకునే గదిలోకి వెళ్ళిపోయాడు. ఉత్తరాలు వ్రాసుకోవటానికీ చదువుకోవటానికి బదులు వొక సిగరెట్టు తరువాత యింకొకటి ముట్టించి ఆలోచిస్తున్నాడు. తన వెళ్ళినాటినుంచీ యే గాచకురుపుబాధ అయితే పడలిపోయిందనుకున్నాడో, అదే, యివ్వారే, తలవని తలంపుగా రేగటం అతన్ని కలతచెట్టింది. విపరీతంగా భయపెట్టింది. తన వెళ్ళినాటినుంచీ వొక్క తన భార్య మీద తప్పు — ఆమెమీద గాని ఏ

యితర స్త్రీమీదగాని తనలో అలాంటి అనుభూతి లేకలేదు. తనకిలాంటి “విముక్తి వచ్చినందుకు అతనెంతో సంతోషించేవాడు. కాని యిలా తల వని తలంపుగా జరిగిన సంఘటన, అతను నిజంగా విముక్తుడు కాలేదని రుజువు పరిచింది. ఆ అనుభూతికి తాను లొంగిపోతున్నానని గాని, ఆ మెను తాను కాంక్షిస్తున్నాననిగాని అతని భయంకాదు. ఆ మెనుకలలో కూడా అతను కాంక్షించటం లేదు. అయితే ఆ అనుభూతి అతనిలో కలిగిందని అతని బాధ. దానిని ఎలాగైనా అణచివేసుకోగలడు. దానికి అనుమానం కూడా లేదు.

ఒక ఉత్తరానికి అతను జవాబివ్వాలి. ఒక కాయితం కూడా వ్రాయక తప్పదు. అందుకని టేబిలుముందు కూర్చుని ఉపక్రమించాడు. అతని పూర్వచేసి తనని అందోళన పరచిన సంఘటనని కూడా మరచిపోయి, పశువులదొడ్డిలోకి వెళ్ళాలని బయటకొచ్చాడు. మళ్ళీ ఏలినాటికని నెత్తిన తన్నినట్టు వొక ఎర్రచీరమనిషి తనను చుట్టుముట్టి చేతుల్ని, శరీరాన్ని ఊపుకొంటూ, చకచకా ముందుకు సాగిపోయింది. అలా సాగిపోవటమే కాకుండా ఆ ముందున్న నౌఖర్ని కలుసుకోవటంకోసం పరుగెట్టిందికూడా.

మళ్ళీ ఆ మిట్టమధ్యాహ్నం ఆ దూలగొండిముక్కలు, దానియలు గుడిశ, ఆ చెట్లగుబురులచుట్టూ నవ్వుతూ ఆకుచివల్లను కొరుకుతూ ఆ మె- అతని ఊహాపథంలో గోచరించాయి.

“అచ్చే యింక యిలా సాగటానికి వీలేదు;” అనుకున్నాడు. ఆ మనిషి కనుచూపుమేర దాటిపోయేదాకా అగి, తిన్నగా ఆసీనుకుచేరు కున్నాడు.

మధ్యాహ్నం భోజనాలవేళ అయింది. మేస్త్రీ యింకా అక్కడే ఉండాలని వాంఛించాడు. అలాగే మేస్త్రీ కనిపించాడుకూడా. మధ్యాహ్నం కనుకులాంచి మేస్త్రీ అప్పడే లేచి, చేతులు చాచి, ఆవులినూ వొళ్ళు దిరుచుకుంటున్నాడు, ఎవనితోటో మాట్లాడుతూ.

“ వాసిలీ! ” ఎజినీ మేస్త్రీని పిలిచాడు.

“ అయ్య! ”

“ నీతో మాట్లాడాలి. ”

“ చిత్తం ”

“ ముందు ఆ మాట్లాడేదేవో పూర్తి చేసెయ్య. ”

“ ఏం? దాన్ని తీసుకొస్తున్నావా? ” వాసిలీ పైల కాపుసు అడిగాడు.

“ బయటగా వుందండీ, వాసిలీగారూ. ”

“ ఏమిటా? ” అన్నాడు ఎజినీ.

“ బీటిలో అవొకటి యీనిందండయ్యా ... సరే నేను చూస్తాలే; నువ్వు పో. ”

పైలకాపు వెళ్ళిపోయాడు.

“ నీకు తెలుసుకుంటాను ” ఎజినీ పొర్రంబించి సిగ్గుపడ్డాడు.

“ నీకు తెలుసుగా వాసిలీ నేను బ్రహ్మచారిగా ఉన్నప్పుడు కొంచెం కట్టు తప్పానని... నువ్వు దీనే ఉంటావు. ”

వాసిలీ తన యజమాని సీతికి చాలా జాలిపడ్డాడు. “ సైపానిడా సంగతాండి? ” అతని కళ్ళు నవ్వాయి.

“ అవును; ఇటు చూడు. దాన్ని యింటి పనిలో పెట్టకు, నీకు పుణ్యముంటుంది. తెలిసిందా, నా కెంతో ఎచ్చెట్టుగా ఉంటుంది... ”

“ చిత్తం. బహుశా గుమాస్తాగారే పట్టి ఉంటావండి. ”

“ కావచ్చు... సరేకాని, మిగతా ఎరువులుకూడా చల్లించండి. ” తన కంగారు అణచుకోవాలని ఎజినీ ప్రయత్నించాడు.

“ చిత్తం అలాగే చేస్తానండి. ”

ఈవిధంగా కథ కంచికల్పింది. ఎజినీ శాంతించాడు. ఒక సంవత్సరం పాటు ఆమెను చూడకుండా తను ఉండలేదు కనకనా! అలాగే

ఇక ముందు కూడాను. 'పోతే, వాసిలీ యీ సంగతి గుమస్తాతో చెప్తాడు. గుమస్తా నైపానిడాతో చెప్తాడు. నాకింక దాని అవసరం లేదని అదే గ్రహిస్తుంది' అనుకున్నాడు ఎజినీ. ఎలాగో కష్టపడి వాసిలీతో ఖచ్చితంగా చెప్పగలిగినందుకు సంతోషించాడు కూడా.

'గుండెల్లో ఏదో చెయ్యిపెట్టి కలికినట్టు పడే బాధకన్నా ఆ అవమానం కన్నా యిది చాలా నయం' తను చేసిన ఆ పాపం ఆలోచనలో కొచ్చేసరికి అక్షాపకానికే ఆతని వొళ్ళు ఝల్లుమంది.

12

తన సిగ్గునీ అవమానాన్నీ దిగమ్రెంగుకొని, వాసిలీతో చెప్పకోవాలని ఎజినీ చేసిన ప్రయత్నంలో పడ్డ వైశిక మధనలో ఆతని హృదయం తేలికయింది. అంతా చక్కబడ్డట్టే ఆతను భావించాడు. ఆతను చాలా ప్రకాంతగా, యివరకులాగే సుఖంగా ఉన్నాడని లీజా గ్రహించింది. 'మా అమ్మ, మా అత్త — ఒకళ్ళనొకళ్ళు దెప్పి పొడుచుకోవటంవల్ల ఆయన మనస్సు బాధ పడింది. అంతే, యిలాంటి గొడవలు ఎవళ్ళకన్నా దుర్భరమే. అందులోనూ ఆయన సున్నితమైన హృదయానికి మరి కష్టం అస్తమానా వొకళ్ళనొకళ్ళు అడిపోసుకొంటూంటే భరించటం ఎవరితరం? ' అనుకుంది.

ఆ మరునాడు పెద్దపండుగ. ఆ పండుగనాడు అడవుల్లో పనిచేసే పాటకజనం యాతత్కూ, ముఖ్యంగా ఆడాళ్ళు, యజమాని యింటికి వచ్చి పాటలు పాడుతూ నృత్యం చేయటం వొక సాంప్రదాయం. అలాగే ఆ వేళ ఆడవాళ్లంతా వచ్చారు. మబ్బు పట్టిన ఎండ అందంగా ఉండి. మేరీ వార్షికాలు వరండాలోకి వచ్చి నిలబడారు. చైనా శిల్ప వస్త్రాలు ధరించి, చిత్తుగా తాగి మామయ్య కూడా అక్కడికి తయారయ్యాడు.

పెళ్ళికాని పిల్లలు, పెళ్లయిన స్త్రీలు గుండ్రంగా నించున్నారు. వాళ్ల రంగు బట్టలు చాలా చిత్రంగా మెరుస్తున్నాయి. ఈ వలయానికి మధ్యన చుట్టాను, నూర్యడినుంచి విడివడి తమచుట్టూ తాము ప్రదక్షిణం చేస్తూ నూర్యడిచుట్టూ తిరిగే ఉపగ్రహాలల్లా, మరకొందరు నించున్నారు. చెయ్యో చెయ్యో కలుపుకు గిరగిర తిరుగుతున్నారు. కుర్రకంకలు కిచకిచ లాడుతూ వొకళ్ళవెనుక వొకళ్లు ముందుకీ వెనక్కి నడుస్తున్నారు. బాగా వయస్సు వచ్చిన యువకులు తలపై టోపీలతో యెర్రటి కోట్లు తొడుక్కొని నూర్యకాంతంపువ్వు గింజల్ని తుబుక్కున ఉమ్ముతున్నారు. నృత్యం అతి కోలాహలంగా ప్రారంభమయింది. వరండా దిగి ముసలమ్మ లిద్దరూ కొంచెం దగ్గరగా వచ్చారు. లీజా కూడా వాళ్ళననుసరించింది. లేత నీలరంగు బట్టలు కట్టుకొంది లీజా.

ఎజినీ వైటకొద్దామనుకోలేదు. అయితే దాక్కోవటం ధర్మం కాదు. కనుక తనుకూడా సిగరెట్టు కాల్చుకొంటూ బయటకొచ్చి, ఆ జనసమూహానికి నమస్కరించి, వాళ్లలో ఒకనితో మాట్లాడాడు. వెంటనే అడవాళ్లు వాళ్ళ శక్తి కొద్దీ నృత్యం, గానం లంకించుకొన్నారు.

“అమ్మా, అయ్యగార్ని కూడా ముందుకు రమ్మంటున్నారండి”- ఒక యువకుడు ముందుకొచ్చి లీజాతో చెప్పాడు. లీజా ఎజినీని వచ్చి డ్యాన్సు చూడమని పిలిచింది. ముఖ్యంగా అద్భుతంగా నృత్యం చేస్తున్న వొకామెకేసి చూడమంది. ఆమె పైపానిడా. పసుపుపచ్చనిచీరకట్టింది. ఊదారంగు బాడీలేని జాకెట్; బలిష్టమై ఉబ్బిళ్ళూరించే ఉత్సాహంతో శరీరాన్నీ ఊపుతోంది. సందేహం లేదు ఆమె గొప్పగానే డ్యాన్సు చేసింది. ఆరణేమీ చూడలేదు.

“అవునవును” అనుకున్నాడు. కళ్లజోడు తీసి జేబులో పెట్టు కున్నాడు. ‘అవునవును’ అనుకున్నాడు; సల్లీ కళ్ళజోడు జేబులోంచితీసి ముక్కుకు తగిలించుకున్నాడు. ‘అయితే యింక దీన్ని తప్పించుకోవటం

నా తరం కాదన్నమాట" అనుచున్నాడు.

అతను ఆమెకేసి చూడలేదు. ఆమె ఆకర్షిస్తుండేమోనని అతని భయం. బహుశా అందుకనేనేమో అతను పొరపాటున చూసిన మాపు లోనే ఆమె ఆకర్షింపబడింది. అశిగాక ఆమె వోరమాపునుబట్టి ఆమె అతన్ని చూపించిన, అతను ఆమెను చూసి తన్మయం చెందినట్లు ఆమె గ్రహించిందనీ, ఎజినీ గ్రహించాడు. మర్యాదకి అవసరమైనంత నేపూ అక్కడే నిలబడ్డాడు. కాని, తీగా వార్వాగా సంతోషంతో వక్కుతెలియక దాన్ని 'అమ్మాయి' అని తెలివితక్కువగా చేరిదిలిచి కలుగ్లు పెట్టగానే చటుక్కున వెనుదిరిగి యింట్లోకి వెళ్ళిపోయాడు.

దాన్ని చూడకుండానే దృఢనిశ్చయంతో అతను యింట్లోకి వెళ్ళిపోయాడు. వెళ్ళాడుగాని తీరిగి యెలాగో యెందుకో తెలియకుండానే కిటికీ వెనక నిలబడి అదే పనిగా చూసిచూసి ఆ అందాన్ని తన కళ్ళకు విందుచేశాడు.

ఎవళ్ళూ చూడనక్కర్లే మేడమించి కిందకిపరుగెట్టి, వుండాలాకి కాన్సు ఎత్తి ఎత్తి వేసుకొంటూ వచ్చి, అక్కడ సిగరెట్టుముట్టించి, అవుటుకి వెడుతున్నట్టు నటిస్తూ, ఆమెను వెంటదించాడు. రెండడుగులు వేళాడో లేదో దానిమ్మచెట్టు వెనకాల ఊదారంగు బాడీలేనికాకెట్టునీ పసుపుపచ్చ చీరనీ చూశాడు. ఇంకో ఆమెతో కలిసి ఆమె యొక్కడితోవెడుతోంది. 'వాళ్ళెక్కడికి వెడుతున్నారు?'

అకస్మాత్తుగా వొక మహా భయకరమైన వాంఛ అతని హృదయాన్ని పిండినట్టయింది. ఎవరి ఆజ్ఞతో శిరపావసాక్షాన్నట్టు చుట్టూచూసి అనిచి అనుసరించాడు.

'అయ్యా దొరగారూ, దొరగారూ! మీ దర్శనంకోసంవచ్చాను' వెనక్కాల తనకోసం ఆరుస్తన్న గొంతుక. మయ్యి తేవుతున్న ముసలి కూలీని చూసి చటుక్కున వెనుదిరిగి, అతనిదగ్గరకి వచ్చాడు. అతనితో

మూట్లాడుతూనే పక్కకి తిరిగి, వాళ్ళిద్దరూ సొలోపులాకి వెళ్ళిపోతూం
డటం చూశాడు. బహుశా నూతిదగ్గరకి కాబోలు : లేక అదో వంకో !
అక్కడ రెండు నిమిషాలు ఆగి మళ్ళీ మందలాకి పరుగెత్తుకు వచ్చేశారు.

13

కూలీతో మాట్లాడిన తర్వాత, మహాపరాధం చేసినవాడిలాఖిన్నడై
ఎజినీ యింట్లోకి వెళ్ళిపోయాడు. మొదటి సంగతి ఆమె అతన్ని అర్థం
చేసుకొంది. అతనికి ఆమెను చూడాలనే వాంఛ బలీయంగా ఉన్నట్టు
విశ్వసించింది; ఆమెకూడా వాంఛించింది. రెండవది! కూడా వచ్చిన
అవిడకికూడా ఈసంగతి తెలిసిపోయింది.

ఇవన్నీ యిలావుండగా తాను వోడిపోయానని ఎజినీఅనుకున్నాడు.
తన ఇండ్రియ నిగ్రహం తననే జయించింది. తనకు తనపై అధికారింలేదు;
తనలాని యెవరో తనపై అధికారం చెలాయిస్తున్నారు. ఇంతవరకు యీ
గండాన్ని గడచి బైటపడటానికి కారణం కేవలం అదృష్టమే. ఇవేళ
కాకపోతే రేపు, తప్పి తే ఎల్లుండి—యిక తన పతనం తప్పదు.

‘అవును పతనమే’ అతను యింకోలా అర్థంచేసుకోలేదు. తనని
ప్రేమించే తన చిన్న భార్యకి ద్రోహం చెయ్యటం, ఎవరో ఒకపల్లెదాన్ని
అంటుకోవటం, అందులోనూ అందరూ చూస్తుండగా—అది పతనం కాక
యింకేమిటి? పతనమే; పతనమే; ముమ్మాటికీపతనమే. లతకటంఅసాధ్య
మైనంత పతనం! వీలేదు. ఏదో చెయ్యాలి.

“ఓరి దేవుడా, ఏం చెయ్యను? చివరికి యిలా పతనం పొందవల
సిందేనా?” అనుకున్నాడు. ఏపని చేయటమూ సాధ్యం కాదా? ఐనా
ఏదో చెయ్యక తప్పదు. ‘అసలు ఆమెను గురించి ఆలోచించవద్దు!’
అజ్ఞాపించుకున్నాడు. ‘ఆలోచించకు?’ వెంటనే ఆలోచించటం ప్రారం
భించాడు. ఆమె కళ్ళముందు కనిపించింది. ఆమె ముఖంమీద ఆకుల

నీడలుకూడా కనిపించాయి.

ఒక సన్యాసికథ జ్ఞాపకం వచ్చింది. వెనకటి కొక సన్యాసో ఒక గుర్రుడ్రుడో కాని తాను వలచిన వొక స్త్రీని ఆమె పుండుమీద మందు పట్టించే మిషతో ఆమెను తాకి-ఆతరవాత పశ్చాత్తాపంతో సలసల మరిగే నూనెతో వేళ్లుపెట్టి కాల్చుకున్నాడట. ఆకథ జ్ఞాపకం తెచ్చుకున్నాడు “అవును, చూసిచూసి సతనం పొందలేను. చేతులన్నా కాల్చుకుంటాను గాని, గదిఅంతా కిలయ చూశాడు; గదిలో యెవరూ లేరు. దీపం వెలిగించాడు. ఒకదానితర్వాత వొకటి కాల్చుకోవటం మంచిదని ముందు వొక వేలు మంటలో పెట్టాడు. ‘ఈసారి ఆమెను గురించి ఆలోచించు; ఏ?’ వెటకారంగా తనలో తనే అనుకున్నాడు. వేలు చుర్రుమంపి; చటుక్కున ఆ పొగవారినవేలు తీసుకొని నోట్లోపెట్టుకున్నాడు. అగ్గిపెట్టి అవతల పారేసి తన తెలివితక్కువను తానే నవ్వుకున్నాడు. పిచ్చిగాని, అదా తను చెయ్యవలసిన పని! అయినా ఎదో చెయ్యాలి — అవిణ్ణి చూడకుండా ఉండాలోంటే తనన్నా వెళ్లిపోవాలి; లేక దాన్నన్నాపంపించి వేయాలి. అవును అవిణ్ణే పంపిస్తే తనతో బిస్తీకి తీసుకు పోవటానికో లేక యింకో గ్రామానికన్నా సరే—ఎదో చెయ్యమని ఆమెధర్తకి కొంత డబ్బిస్తే? అమ్మయ్యా అల్లరికాదూ! అందరూ యీ వూసే చెప్పుకోరూ! అం అయితే ఏ? ఈ ప్రమాదంకంటే అదే నయంకదా, “అవును; అదే నయం” అనుకున్నాడు అనుకుంటూనే కళ్ళను కదల్చకుండా, అలాగే ఆమెకేసి చూశాడు. “ఆమె యెక్కడి కెడుతోంది? ” వెర్రిగాననే పళ్ళెంచుకున్నాడు. ఆ ప్రశ్నకు తనే జవాబు చెప్పుకోవాలి. అతనికి అనిపించింది: ఆ కిటికీలోంచి దీనంగా చూసి యింకో స్త్రీ చేతిలో తన చెయ్యి పెట్టుకొని అలాఅలా దూరంగా వూపుకుంటూ వెళ్లిపోతున్నట్లు ఎందుకో యెక్కడికో తెలియకుండానే, యేదో ఆలోచించుకొంటూ మూటిగా అభిసుకి వెళ్లిపోయాడు.

వాసిలీ ఎవరితోనో మాట్లాడుతూ తాపీగా చుట్ట కాల్చుకుంటున్నాడు.

“వాసిలీ, నీతో వొకమాట చెప్పాలి.”

“ఫరవాలేదు చెప్పండి.”

“ఒకసారి యిట్లూరా చెప్తాను.”

“ఇలాగే రమ్మంటారా? చెండు నిమిషాల్లో వస్తానుండండి.”

వాసిలీ తాగి వున్నట్టు ఎజినీ గ్రహించాడు. అయినా తప్పుకుంటి గనకనా? ఏమైనా తనకున్న కష్టాల్లో అతడు తప్పుకుండా తన పానుభూతి చూపించగలడు.

“ఆదే ఆ పాతగొడవే మాట్లాడదామని వచ్చాను, వాసిలీ” అన్నాడు ఎజినీ ‘దాన్ని గురించి’

“దానికేమిటి! దాన్ని లోపలికి పిలవద్దని చెప్పాగా!”

“అలాకాదు. వేసేదో ఆలోచిస్తున్నాను. నీ సలహా వొకటి కావలసివచ్చి: వాళ్ళని గురించి వెళ్ళగొట్టడం పడదంటావా? మొత్తం కుటుంబమంతా.”

“వాళ్ళ నెక్కడకీ పంపగలముండి?” వాసిలీ అన్నాడు. అతనికి ఈ ఆలోచన వచ్చలేదు. ఛోగా అతనిగొంతుకలో పెటకారం స్పష్టంగా వినిపించింది ఎజినీకి.

“ఏదో దూరం ఊళ్లో కొంతమూసా, కొంత డబ్బో యిచ్చి పంపించివేస్తే మళ్ళీ అది నాకల్ల పడదుకదా అని!”

“అలా పరే; వాళ్ళని పంపటం ఎలాగని? ఉన్న కొంపా గోడ్డి యేంచేసుకోవాలి? అయినా మీరెందుకలా చెయ్యాలి? అది మీకేమి అవకారం చేసింది?”

“అహా, వాసిలీ, ఆసంగతి నా భార్యకి తెలిస్తే ఆవిడ ఒక్క తుణుకుకూడా బ్రతకదు.”

‘ అవిడికి యెవరు చెప్తారలండి ’

‘ ఆ భయంతో ఎలా బ్రతకటనూ అని. ఇదంతా నా ప్రాణాల మీద కొచ్చింది. ’

‘ ఎందుకండీ అలా బాధపడతారు? గతమంతా యెవ్వరుతెవ్వతారు చెప్పండి—అందులోనూయేనాటి కథ? అందరూ అంతో యంతోపాపం చేసినవాళ్ళే. ’

‘ అవుననుకో. అయినా వాళ్ళపీడ వదుల్చుకోవాలి. నువ్వు ఆమె భర్తతో చెప్పలేవా? ’

‘ చెప్పి లాభం లేదండయ్యా. ఏం మీర్చి యిదయితేయెలాగండి? జరిగిపోయిందేదో జరిగిపోయింది. యెన్నో జరుగుతుంటాయి. ఇప్పుడు మిమ్మల్ని గురించి శ్రద్ధతిమాట్లాడగలిగిన వాడెవడు? అందరూ మిమ్మల్ని చూస్తూనే ఉన్నారు. ’

‘ అయినా వొకసారి అతనితో మాట్లాడిమద్దూ. :

‘ సరేలండి. అడిగూడా చూస్తాను. ’

ఈ ప్రయత్నం బొత్తిగా నిర్భరకమని తెలిసినప్పటికీ అది కొంత ఊరట నిచ్చింది. పోగా అనవసరంగా గొరంతని కొండంతగా చేసుకొని భయపడుతున్నాడని గ్రహించగలిగాడు.

యెక్కడన్నా సంకేతిం యేర్పరచి ఆమెనే కలుసుకొంటేనో! అసాధ్యమే. తోటలో పచాయకని వెచ్చాడు. ఆమె అక్కడనుంచి పారిపోవలసి వచ్చింది.

14

ఆవేళ సాయంత్రమే కొంత చల్లబడ్డాక లీజాని తీసుకొని మైదానం లోకి పికారు బయలుదేరాడు. ఒక రకం సువాసనగడ్డిని చూపించాలని భర్త పిలివగానే వొక చిన్న గొయ్యి దాటుతూ కాలు తొట్రుపడి లీజా

పడింది. చాలా జాగ్రత్తగానే పడ్డది కాని, గావునకే పెట్టింది. ఆమె ముఖంలో భయాన్ని బాధనీ ఎజినీ గుర్తించాడు. ఆతను వచ్చి లేవడము బోయాడు కాని ఆమెయే చేతుల్లో వెనక్కి నెట్టేసింది.

‘వద్దు, ఉండండి.’ చాలా నీరసంగా నవ్వింది. ఏదో తప్పుచేసి నట్టు క్షీణిగా ఆతనికేసి చూసింది. ‘కొంచెం కాలు దెణికిందంటే.’

‘నేను చెవికి నోరు కట్టుకొని చెప్తూనే వుంటాను. ఈ క్షీణిగా యెవరన్నా గోతులు దూకుతారా?’ ఇక వార్వారా ప్రారంభించింది.

‘అబ్బో, యేమీ లేదమ్మా. మాడు నేనే లేస్తాను.’ భర్త చెయ్యి ఊతపుచ్చుకొని లేచి నిలబడింది. కాని వెంటనే ఆమె ముఖం పాలిపోయింది. ఆమెకు గుండెల్లో దడ పుట్టింది.

‘అమ్మా నా వంట్లో బాగోలేదే!’ తల్లిచెయ్యి యేదో చెప్పింది.

‘అమ్మ నాతో యెంతపని చేశావో! అక్కడికి వెళ్ళకే తల్లీ అని నెత్తి నోరూ ముక్కుకున్నాను; బిన్నావా?’ వార్వారా కళ్లనీళ్ళు పెట్టుకొంది. ‘ఉండు; నాఖర్లను పిలుస్తాను. నువ్వు నడవకూడదు. దీన్ని ఎత్తుకెళ్ళాలి.’

‘భయంలేదు లీజూ. నేను తీసుకెడతాను’ తన కుడిచెయ్యి ఆమె నడుంచుట్టూ వేశాడు. ‘నా పెడ పట్టుకో. అదీ అల్లాగ’ కిందకి వంగి, తన ఎడమచేతిని ఆమె మోకాళ్ళకిందకిపోనిచ్చి, ఆమెనుపైకెత్తాడు. ఆమె ముఖంలో ఆశ్చర్యంతో కనిపించిన ఆ బాధనీ, దాని వ్యంజనంలోని అందాన్నీ, ఆతరువాత అతనెన్నడూ మరిచిపోలేదు.

‘మీకు నేను చాలా బరువుగా వున్నానుకదండీ,’ ఆమెనవ్వుతూ అంది. “అమ్మ పరుగెడుతోంది, చెప్పండి!” ఆమె ముందుకు వంగి అతన్ని ముద్దు పెట్టుకుంది. అతను ఆమెను యెలా యెత్తుకున్నాడో తన తల్లి చూడాలని ఆమె సరదా పడ్డది.

శరగట్టవద్దని ఎజినీ వార్వారాను హెచ్చరించాడు. తాను లీజూని

తీసుకొస్తున్నావని కూడా అర్థమవుతుంది. వారూరా అని, మరింత గట్టిగా అరవసాగింది.

“దాన్ని పట్టేస్తావ్ చాబోయ్; నువ్వు దాన్ని పట్టేస్తావ్. దాన్ని చంపేదాకా నీకు నిద్రపట్టదు. చివరికి దాన్ని నీ యదాన్ని పెడుతున్నాను. నీకేమీ బుద్ధిలేదు. నువ్వు ఛండాలుడివి.”

“నేను జాగ్రత్తగానే తెస్తున్నాను.”

“నా మామమ్మ నువ్వు గొంతు పిసికి చంపుతూంటే నేను చూస్తూ కూచుంటానా? నేనొప్పుకోను.” ఆమె యింకా రొప్పుకొంటూ పరుగెట్ట సాగింది.

“పోనిస్తుంటా, అదే పోతుంది,” లీజా నవ్వుతూ అంది.

“ఇదివరకటిలా జరక్కపోతే నయమే.”

“దాన్ని గురించి కాదు నేనంటుంటు! నా అమ్మని గురించి. మీరు అలసిపోయావు కాస్తేపు నిద్రమించండి.”

మొత్తానికి కొంచెం బరువనిపించినా, ఎజినీ తన భారాన్ని ఎంతో సంతోషంగా, గర్వంగా మోసుకొచ్చాడు. దానిలో వాగ్వారా పంపిన దానిలాగాని, చుట్టూవాడికిగాని, అప్పగించలేదు. పడకగదిలోకి తీసుకెళ్లి మంచంమీద పడుకోబెట్టాడు.

“ఈసారి వెళ్లండి. నేను అమ్మకలిసిమిగతాపనిమానిసుకుంటాం”

అతని చెయ్యి అంది పుచ్చుకొని, తియ్యగా ముద్దపెట్టుకుంది.

మేరీనూడా పరుగెత్తుకెళ్ళింది. లీజా బట్టలన్నీ ఊడదీసి మంచంమీద పడుకోబెట్టారు. ఎజినీ అపక్కగదిలో చేతిలో పుస్తకంపట్టుకొని ఎదురుమాస్తున్నాడు. వారూగా అతని పక్కనుంచే పెడుతూ, చాలా కోపంగా అతనికేసి చూసి, ఏవో కొంప మునిగినట్టు పరిగెట్టింది.

“ఎలా ఉందండీ?”

“ఎలా ఉందా? ఎందుకడుగుతావ్? నీ భార్యచేత ఆ గొయ్యి

దూకించినప్పుడు ఎలా వుండాలనుకున్నావో అలాగే వుండి. ”

“అత్తి గారూ!” ఛత్రుమన్నాడు ఎజినీ. “ఇంక లాభంలేదు. సంసారాలు తగలెయ్యాలనీ, అందర్నీ ఏడిపించాలనీ మీకుంటే” [‘యింకెక్కడకన్నా దయచేయండి’ అందానుకున్నాడు కాని,] “ఆ గోతిలో మీరెంచేత పడలేదు?” అన్నాడు.

“అబ్బో, పడే గోతిలో నీ పెళ్ళినాడే పడ్డాను.” చాలావిసురుగా వెళ్ళిపోయింది.

తగిలిన దెబ్బకూడా కొంచెం గట్టిదే. లీనా కాలు వంకరయ్యింది. మళ్ళీ గర్భవించిన్నం జరిగే ప్రమాదంకూడా ఉంది. ఆమె సాఫీగా పడుకోవటం తప్ప చేసేదేమీ లేదని అందరికీ తెలుసు. అయినా డాక్టర్‌కి కబురుపెట్టారు.

“డాక్టర్ గారూ,” ఎజినీ వ్రాశాడు. “మీరెప్పుడూ మామిడి దయగానే ఉంటూ వచ్చారు. నా భార్యకి యివేళ మీరు సహాయానికి రానని తీరస్కరించరనుకుంటాను. ఆమె...” యిలా రాసుకెళ్ళాడు. వ్రాసి తిన్నగా పశువుతొలదగ్గరకెళ్ళి గుర్రబిండి కట్టించాలనుకున్నాడు. డాక్టర్‌ని తీసుకురావాలి, మళ్ళీ పంపించివెయ్యాలి. అది చాలాపెద్దపనే. బండిని పురమాయించి పంపి, చక్కా వచ్చేసరికి తొమ్మిది దాటింది. భార్య కింద పడుకుంది. ఏమీ బాధగా లేదనీ, వొంట్లోకులాసాగా ఉందనీ ఆమె చెప్పింది. వార్వారా అక్కడే దీపంపక్క కూర్చుంది. ఆమె ముఖాన్ని చూస్తే తీరా యింతవరకూ వచ్చాక యింక శాంతి అసాధ్యమనే భావం కనిపిస్తోంది. యెవరేం చేసినా, తన విధిమాత్రం తాను నిర్వహించక తప్పదన్నట్టు కూర్చుంది.

ఎజినీ అది కనిపెట్టాడు. అదీ కనిపెట్టనట్లు నటించి తను బండి పంపించిన సంగతీ, గుర్రాలు యెలా దొడు తీశాయో అదీ వివరించాడు.

“అవును. అవసరంవచ్చినప్పుడే గుర్రాన్ని అవస్థపెట్టాలి. బహుశా

డాక్టరుగారుకూడా ఆ గోతిలో పడవచ్చు” అంది వార్వారా. అంటూ దీపానికి మరికొంచెం దగ్గరగా జరిగింది.

“యెలాగో అలాగ మనిషిని పంపక శప్పడుగదా. నాకు చేతికొనే పద్ధతిలో నేనూ చేశాను.”

“అవును మీ గుర్రా. రెలా దొడ్డు తీస్తాయో నేనుకూడా చూశానుగా.” ఆ ఆవిడ యెప్పుడూ మరచిపోలేదు. అవకాశం వచ్చి నప్పుడల్లా ఉపయోగిస్తూనే ఉంది. జరిగిందది కాదని ఎజినీ చెప్పాలనుకున్నాడు; కాని:

“నేను అస్తమానా ‘ఊ’కే అనటం లేదు. రాక్షసితోనన్నా బ్రతికొచ్చుగాని, అవిశ్వాసపాత్రులతోటీ, మాదచ్చోరులతోటీకాపరం చెయ్యటం కష్టమని. అంతకంటే అడవిలో మ్రానై పుట్టడం నయం.”

“ఎవరైనా ఎవరివల్లనన్నా యెక్కువ బాధపడి వుంటే, నాకంటే యింకెవరూ లేరు” అన్నాడు ఎజినీ “కాని, మీరు...”

“ఆ తెలుస్తోనే ఉంది.”

“ఏమిటి తెలుస్తోంది?”

“ఏమీ లేదు. వీపంమీద పురుగు వారింది.”

ఎజినీ ఆమె మంచం పక్క అలాగే నిశ్చేష్టుడై నిలబడ్డాడు. దుప్పటిలోంచి ఆమె చెయ్యి తీసి అతని చేతిని పట్టుకొని తనకైపులాక్సాని అతని కళ్ళలోకిచూసింది. “నాకోసం ఆవిడ ఏమన్నా భరించండి. ఆమె యేమన్నా మన జీవితాల్ని విడదీయలేదు.” అదీ ఆమె చూపు చెప్పిన మాట.

“పోనీలే నేనేమీ అనుకోను.” ఆమె చెవిలోచెప్పాడు. ఆమె వేద్యపురీత నయనాల్ని ముద్దుపెట్టుకున్నాడు. అతను ముద్దు పెట్టుకుంటూనే అవి అర్థనిమితి అయ్యాయి.

“నీకు వొంట్లో ఎలా వుంది? మళ్ళీ కొంపతియ్యడకదా!”

“నేను భయపడ్డానంటే. అబ్బిగాడు వెళ్ళి తినలేదు; బాగానే ఉన్నాడు.” అంటూ తన కడుపుకేసి చూసుకొంది.

“ఆ ఆలోచనే భయంకరంగా ఉంటుంది.”

లీజా పోయి పడుకోమని ఎంతచెప్పినా వినక ఆ రాత్రులొక్కడే గడిపాడు. కనురెప్పకూడా మూయలేదు. ఏ సమయానికి యేమి అవసరం వస్తుందోనని వెయ్యికళ్ళ కాస్తూ కూర్చున్నాడు.

ఆరాత్రి బాగానే గడిచిపోయింది. డాక్టర్ కోసం కబురు పెట్టకుండా ఉండి ఉన్నట్టులే లీజా లేచి తిరిగేదే.

మధ్యాహ్నం భోజనాలనేకల్లా డాక్టరు వచ్చాడు. మళ్ళీ ఆ లక్షణాలు వచ్చే భయం పూర్తిగా పోలేదన్నాడు. అయినా నిజానికి అందుకు అనుకూలమైన లక్షణాలు లేవన్నాడు. పోగా దానికి వ్యతిరేకమైన లక్షణాలులేకపోవటంవల్ల బహుశా ఇతని తప్పితే అతని అయే అవకాశంఉందని అనుకోవచ్చునన్నాడు. కాబట్టి ఆవిడకదలసండా పడుకోవాలి. “నాకు మంచివృటం అనవసరమని తోచినా అయినా ఈమిక్చర్ తీసుకోమండి” అన్నాడు. ఇదిగాక ఆడవాళ్ళ శరీరశాస్త్రమీద వార్షికానికి వొక ఉపన్యాసంకూడా యిచ్చాడు. అదంతా ఆమెకు కొట్టిన పిండైనట్టు అన్నిటికీ ఔనంటూనే ఉండి. తన ఫీజు తీసుకొని సహజంగా మణికట్టుకుదగ్గరగా అడిమి పట్టుకొని డాక్టరుగారుదయచేశారు, రోగిని మాత్రం వారంపాటు మంచమీద విడచి.

15

ఎజినీ ఆ వారంలానూ యెక్కువకాలం తన భార్య మంచందగ్గరే గడిపేశాడు; ఆవిడితో యేదో మాట్లాడుతూనో, ఆవిడికి యేదైనా చదివి వినిపిస్తూనో—అన్నిటికంటే కష్టం యేమిటంటే వార్షికా చీటికీ మాటికీ చేసే రాద్ధాంతసిద్ధాంతాలన్నీ తట్టుకోవటం; అందులోనూ వాటినివేళాకోళాల

క్రింద మార్చటం మరి కష్టం.

అయినా అస్తమానా ఆవిడదగ్గరే ఉండటానికి వీలేక పోయింది. మొదటిది అతని భార్య వొత్తిడి; నిద్రాహారాలు మాని అక్కడే వుంటే ఆరోగ్యం చెడిపోతుందని ఆమె గోల చేసేది. రెండవది: వ్యవసాయపు పనులు; అక్కడ యేడుం లేకపోయినా అవి సాగటం మానేటట్టుతయారయ్యాయి. అందుకని యింటిదగ్గర వుండటం ఓలిచ్చిందికాదు. చేలోనో, పోటలోనో, అడివిలోనో ఉండక తప్పలేదు. యెక్కడున్నా పైపానిదా ఆలోచనేగాక ఆమె ఊహా విగ్రహంకూడా అతన్ని వెంటాడేది. ఆమెని మరవటం యెప్పుడోగాని సాధ్యమయ్యేదికాదు. నిజానికదంత గొప్పసంగతి కాదు. ఆ అనుభూతిని చాలా తేలిగ్గా జయించగల్గేవాడే. కాని వచ్చిన చిక్కేమిటంటే యిదివరకు నెలల తరబడి ఆమెని చూడకండా గడపగలిగినా, యెప్పుడు ఎక్కడో ఒకచోట యెలాగో అలా ఆమెతటస్థ పడుతూనే వచ్చింది. అతను మళ్ళీ ఆమెతో సాంగత్యాన్ని కోరుతున్నాడని భావించి, ఆమె నూటిమాటికీ అతనికి యెదురుపచ్చేది. అతనుగాని ఆమెగాని యేమీ పెదవి విప్పేవారుకాదు. అందుచేత అతనుగాని ఆమెగాని సంకేతసలందగ్గర కానుకు కూర్చోకపోయినా, ఆ అవకాశం రోవాలని వాంఛించేవారు.

కొడవన్ను చేత బట్టుకొని ఆవులకు గడ్డికోసం రైతుస్త్రీలు వెళ్ళే అడవే వాళ్ళు కలుసుకోదగ్గ సలం. ఎజినికి ఆ సంగతి తెలుసు. అందుకని రోజూ అక్కడికే వెళ్ళేవాడు. ఏగోజుకాగోజు అలా వెళ్ళకూడదనే నిర్ణయించుకొనేవాడు. కాని, ఏగోజుకాగోజు ఆ అడివిలోకి వెళ్ళటం, అక్కడ గొంతుకలు వివబడే సరికి, పొదచాలున దాగొని, కృంగుతున్న హృదయంతో, ఆమె కనిపిస్తుండేమోనని చూడటం వొక పరిపాటయిపోయింది.

అక్కడ ఆమెయే ఉండాలని యెందుకు చూస్తున్నాడో అతనికి

తెలియదు. అక్కడ అవిడే వుండి అవిడ వొంటరిగా ఉండటం తటస్థం. చినా కూడా అదిన్నీ సమీపించకుండా—అతని నమ్మకం అది—బహుశా పారిపోయేవాడేమో! ఏదైనా ఆమెని చూడాలని మాత్రం అతను విపరీతంగా మథనపడేవాడు.

ఒకసారి ఆమెను కలుసుకున్నాడు. అతను అడివిలోకి వెడుతుంటే ఆమె యింకో యిద్దరు స్త్రీలతో బయటకొస్తోంది. నెత్తి మీద పెద్దగడ్డి బుట్ట పెట్టుకొంది. నాలుగు నిమిషాలన్నా ముందయితే ఆమెను అడివిలోనే కలుసుకొని ఉండేవాడు. తీరా యిప్పుడు పక్కని యింకా ఇద్దరు అడవాళ్ళుండగా, అతనికోసం యెలా అడివిలోకి వెడుతుంది? ఈ ఆసాధ్యాన్ని అతను గ్రహించినప్పటికీ ఆమెకోసం వొక గురువంజచెట్టుచాటిన ఎదురుమాస్తా నిలబడిపోయాడు. చివరికి అవిడ రానేలేదనుకో. ఐనా అతను చాలానేపు ఎదురు చూశాడు. చిత్రం కాకపోతే ఆమె అతని కోసం ఆ సమయంలో విదారుసార్లన్నా వచ్చి అతని యెదుట నిలబడి నవ్వి నట్టనిపించింది. ఒకసారికంటే యింకొకసారి మరీ ఉధృతంగా మరీ అకర్షకంగా కనిపించేది, కళ్ళు నులుముకుంటే యేమీ లేదు.

శ్రుతిమించి రాగాన పడ్డదని గ్రహించాడు. అయింది. తనమీద అధికారం తనకి తప్పిపోతోంది. తన ఇంద్రియాల్ని తానింక జయించలేడు. తనకు యిందుమించు పిచ్చెత్తినట్టే. అయితే అతను తనమీద అధికారాన్ని వదులుకోలేడు. జితేంద్రియత్వంకోసం యావచ్చక్కీ వినియోగిస్తూనే ఉన్నాడు. అయినా అతని వాంఛ తిరగబడి రంకెలు వేస్తూనే వుంది. తను యెంత కళ్ళెంపట్టి లాగినా అతన్ని అడవులు పట్టిస్తూనే ఉంది. ఎక్కడన్నా చీకట్లో ఆమెకి దగ్గరపడితే చాలు, ముట్టుకుంటే చాలు, తన అనుభూతులను లొంగిపోక తప్పదని అతనికి తెలుసు. అదే అతనికి నలుగురిలోనూ, ఆమె ముందు, చివరికి తనముందుకూడా అవమానమని అతనికి తెలుసు. అందుకే అతను బాధపడుతున్నాడు. అందుకనే

చీకటినిగానీ, ఏకాంతాన్నిగాని అతను కోరుకుంటున్నాడనీ, అప్పుడైతే తన భుజద్రేకం విశృంఖలంగా చెలరేగవచ్చుననీ అతనికి తెలుసు. ఇబ్బలే తనంత పాపి లేడని తెలుసుకున్నాడు. అందుకే ఆత్మశుద్ధిగా తనను తాను నిండించుకోవటం, ద్వేషించుకోవటమున్నూ. అతను ద్వేషించుకోవడానికి కారణంకూడా అతనింకా లొంగకపోవటమే. కనుకనే రోజురోజూ భగవంతుణ్ణి, తనను జితేంద్రియుణ్ణి చేయమనీ, తననుఎట్లాగో పతనంనుంచి కాపాడమనీ ప్రార్థించేవాడు. ప్రతిరోజూ, ఆ రోజునుంచి ఆమెను చూసే ప్రయత్నం తాను చేయకూడదనీ, ఆమెను మరిచిపోవా లనీ అనుకునేవాడు. దుర్బుద్ధినుంచి తప్పించుకునే మార్గం ప్రతిరోజూ వెదకి, ఆ మార్గాన్ని ప్రతిరోజూ అవలంబించేవాడు.

అయినా అంతా నిరర్థకమైపోయింది.

ఎప్పుడూ యేదో వ్యాపకంలో మరణిస్తుని లగ్నం చేయాలని వాక యత్నం. చెండవడి విపరీత శారీరక కృషి, నిరాహారచీక్ష. మూడవది : తనభార్య, అత్తగారు, గ్రామస్థులు—వీళ్ళందరికీ తెలిసిపోవటంవల్ల తన కొచ్చే పరువునష్టాన్ని గురిచిన ఆలోచన, యిన్ని నియమాల్ని, సాధనాల్ని యెంత విధించుకొన్నా, తనే గెలిచిచీరతానని యెంత నమ్మకం కలిగినా, తీరా మధ్యాహ్నం అయ్యేసరికి — వాళ్లు యింకవరకు కలుసుకొనే మధ్యాహ్నం, ఆమె గడ్డిమోపుతో వస్తూ యెదురయిన మధ్యాహ్నం — ఆ మధ్యాహ్నం వచ్చేసరికి, మరిచిపోయి అడివికి బయలుదేరేవాడు. ఐదు రోజులపాటు అతనుపడ్డ బాధడి. ఆమెను దూరాన్నుంచే చూసి దెబ్బతిన్న లేడిలా అక్కడే చతికిలబడేవాడు.

16

లీజా క్రమక్రమంగా కోలుకొంటోంది. కొంచెం యిటూ అటూ తిరిగకలుగుతోంది కూడా. ఆయితే ఆమెనున్న వొకేవొక్క బాధల్లా

తన భర్తలో వచ్చిన మార్పు. ఎంత ప్రయత్నించినా దానికి కాఫీసిం. ఆమెకు అర్థం కాలేదు.

వార్షికంగా ఊరికెళ్ళింది. మేరీ మామూలుగానే ఉంటోంది. ఇంకా ఎటూచ్చీ ఆమె ఆరోగ్యాన్ని పరీక్షించేదల్లా ఎజినీ మామయ్య మాత్రమే.

రెండు రోజులు వాన కంభవృష్టిగా కురిసింది. ఆ రెండు రోజులూ పొద్దునా అమావాస్యలే ఎజినీ జీవితానికి. వానవల్ల అన్ని పనులూ ఆగి పోయాయి. ఎరువులు తోలటంకూడా ఆగిపోయింది. రైతులుగుమ్మలు దాటటం లేదు. పైలకాపులు పసుపుల్ని బయటకు తోలినా వెంటనే తీసుకొచ్చేస్తున్నారు. కాస్తేపు మైదానాల్లో యిటూ అటూ తిరిగి తోక తత్తి రంకలేస్తూ ఆవులు యింటికి వచ్చేస్తున్నాయి. పరుగు రెడుతున్న ఆవులకోసం రైతు స్త్రీలు తలకు తున్నాళ్లు చుట్టుకొని నీటివాలును కాళ్లతో చియ్యుకొంటూ, నానా ఆవస్థా పడుతున్నారు. నీళ్లు మోకాళ్ళ లోతువ రోడ్లమించి ప్రవహిస్తున్నాయి. అకలూ, గడ్డిపరకలూ నీళ్ళతో నిండి పోయాయి.

ఎజినీ యింట్లోనే భార్యదగ్గర కూర్చున్నాడు. అతని మనస్సు ఆ నేళ మనస్సులో లేదు. అతని అసంతృప్తికి కారణం మేమిటా అని ఆమె వందనార్లుకు వైగా అడిగింది. ఎన్నిసార్లు అడిగినా యేమీ లేదనే వాడు. అతన్ని అడగటం మానిందికాని ఆమె బాధమాత్రం మానలేదు.

కాఫీలయ్యాక నడవలో కూర్చున్నారు. మామయ్య తన బట్టల మడతల్ని సరిజేసుకొంటున్నాడు. లీజా జాకెట్టు కట్టుకొంటూ నిట్టూర్చి చుట్టూ వాతావరణం బాగా లేదనీ, వెన్నపూసలో నొప్పి వస్తూందనీ అంది. మామయ్య మాటాడకుండా పడుకోమనీ తనకివోడ్గా తెప్పించి మనీ సలహా ఇచ్చాడు. ఎజినీకి ఈ లోకంతో యేమీ సంబంధంలేదు. ఇబ్బలూ కూర్చున్నాడు. అతని చుట్టూ అంతా ఇబ్బలుగా నీరసంగా.

కనిపిస్తోంది. ఒక పుస్తకం తీశాడు; వొక పత్రికా తీశాడు; చదివాడు; ఏమీ అర్థం కాలేదు.

‘వెళ్ళాలి; మిల్లులో పనుండి.’ అన్నాడు. అంటూ లేచి వెళ్ళి పోయాడు.

‘కూడా గొడుగు తీసుకళ్ళండి.’

‘అఖర్లేదు. ఇక్కడికే కదా.’

జోళ్ళూ, లోలుకోటూ తొడుక్కొని ఫ్యాక్టరీకి వెళ్ళిపోయాడు. ఇరవై అడుగులన్నా వేళాడో లేదో ఆమె తటస్థపడ్డది. తల చుట్టూ తువ్వలు చుట్టుకొని, చీరచెంగులు ఎత్తి పట్టుకొని తనవై వేవస్తోంది.

‘ఎక్కడికి వెళుతున్నావ్?’ ఆమెని సరిగా గుర్తు పట్టకుండానే అనేశాడు. ఆమెను గుర్తుపట్టేసరికి, యింకేముంది? జరగవలసిందేదో జరిగి పోయింది. ఆమె ఆగి, నవ్వింది. అలాగే అతని కళ్ళలోకి గుచ్చి గుచ్చి చూసింది.

‘మా దూకకోసం వెళుతున్నాను. ఇలాంటి గాలిలో మీరక్కడికి బయలుదేరారు?’ ప్రతిలోబా అతన్ని చూస్తున్నట్టే మాట్లాడింది.

‘ముందు షేడ్డులోకి రా’ ఎందుకు చెప్పాడో, యీలా చెప్పాడో తెలియకుండానే ఆమాట అనేశాడు. ఎవరో అన్నట్టు, అతను కానట్టు అనేశాడు.

ఆమె తువ్వలు నోట కరుచుకొని, కన్ను మిటకరించి ఆ లోటలోని షేడ్డువైపు పరుగెట్టింది. నాలుగడుగులు ముందుకు వేసి ఆ మందార గుబురు చాటుతుంది తాను కూడా షేడ్డులోకి వెళ్ళాలని మూడుడు చురుకుగా అడుగులు వేస్తున్నాడు.

‘అయ్యగారూ’ వెనకాలనించి కంఠం ‘మిమ్మల్ని అమ్మగారు రమ్మంటున్నారు.’

బంట్రోతు పరుగెత్తుకొచ్చాడు.

‘వీడు నన్ను రక్షించటం యిది కెండవసారి’ అనుకున్నాడు ఎజినీ పెంటనే వెనక్కి తిరిగాడు. ఎవరో జబ్బుమనిషికి మధ్యాహ్నం మంపిస్తావని ఎజినీ చెప్పినమాట జ్ఞాపకంచేసి, ఆమందు తీసికెళ్లమని లీజాచెప్పింది.

ఆ మందుకోసం అయిదు నిమిషాలు ఆగవలసి వచ్చింది. ఆ తరువాత మందు తీసుకొని వెనుకూ నూటిగా షెడ్డులలోకి వెళ్లటానికి భయపడ్డాడు. తాను ఆక్కడికి వెళ్ళటం యింట్లోంచి యెవరన్నా చూడచ్చుకాని బాగా దూరంవెళ్ళి, యెవరూ చూడకుండా తిన్నగా షెడ్డుకు తిరిగి వచ్చాడు. ఆ షెడ్డులో ఆవిడ నవ్వుతూమూర్చున్నట్టు ఊహలోచనాస్తూనే ఉన్నాడు. కాని ఆవిడ షెడ్డులో లేదు. కనీసం ఆవిడ ఆ షెడ్డులో ప్రవేశించినట్లయినా యే వొక్క చిహ్నంకూడా కనిపించలేదు.

ఆసలు ఆవిడ రాలేదనీ, వచ్చినా ఆతనిమాటలు విని వుండదనీ, విన్నా ఆమెకు అర్థమై వుండవనీ — ఆమె వింటుందేమో అన్న భయం కొద్దీ నోట్లోనే అనుకుని ఉంటాననీ — లేక బహుశా ఆమెకి రావాలని లేదేమోననీ అనుకున్నాడు. “ఆవిడ నామందు వారిని వొళ్ళో పడుతుందని యెందుకనుకోవాలి? దానికి మొగుడున్నాడు. నాకు భార్య వుండి కూడా—అందులోనూ అందగతై అయివుండీ—పరస్త్రి కోసం ఉబలాట పడే తుంటర్ని నేను కానీ” ఆ షెడ్డులో కూర్చుని ఆలాగే ఆలోచించుకొంటున్నాడు. పై తాటాకుకు వొక చిన్న కన్నంవుంది. నీరు చుక్కచుక్కగా పడుతోంది. “యీ వానలో యిక్కడ — అదే వచ్చినట్టయితే ఎంత హాయిగా ఉండునో. ఒక్కసారి, తరవాత యేం జరగనీ, ఆమెను కావలించుకోగలిగితే—ఇంతకీ అది యిక్కడి కొచ్చిందో లేదో అడుగులు వెతికితే తెలుస్తుంది” అనుకున్నాడు. షెడ్డుమందు, షెడ్డులో తడిగడ్డిమీద కలయవెడికాడు. “రావటం వచ్చింది. ఇంక ఘరవాలేదు అది యెక్కడ కనిపించినా చటుక్కున నిర్భయంగా చెయ్యిపట్టుకోవచ్చు. అర్ధరాత్రి యింటికి వెడితేనే నయం.” చాలానేపు ఆ పాకలోనే

కూర్చుని, అలిసి, నిరాశతో వెళ్లిపోయాడు. మండు యిచ్చేసి, యింటి కొచ్చి భోజనంకోసం ఎదురుమాస్తా మంచంమీద సాగిలపడ్డాడు.

17

భోజనాలముందు లీజా తచ్చింది. అతని ఆసంత్సప్తికి కారణం మేమిటా అని ఆమె యింకా బాధ పడుతూనే వుంది. పురిటికి మాస్ట్రో వెదతానంటే అతనికి యిష్టం వుండదేమోనని ఏమైనా అవకాశాన్నే పురుషుడు పోసుకోవటానికి నిశ్చయించుకున్నానని చెప్పింది. పురిటిని గురించి, బిడ్డని గురించి ఆమె భయపడుతోందని అతనికి తెలుసు. అయినా అతని కోసం ఆమె అన్నిటిని యెలా త్యాగం చేస్తోందో అతను గ్రహించాడు. ఆ త్యాగాన్ని తట్టుకోలేక బాధపడ్డాడు. ఇల్లు కడిగిన ముత్యంలా ఉంది. కాని అతని ఆత్మ మాత్రం మురికితో, రొంపితో, యెంతో దుర్భరంగా వుంది. ఆ రోజుల్లా తనకి యెంత యిష్టం లేకపోయినా, తను ఎంతతిరస్కరించినా, రేపు కాలు జారిపోతానేమోనని అతను భయపడ్డాడు.

‘ఇలా అయితే లాభం లేదు.’ గదిలో యిటూ అటూ తిరుగుతూ అనుకున్నాడు. ‘దీనికేదో పరిష్కారమాగ్గం చూడాలి. ఏం చెయ్యాలి?’

ఎవరో తలుపు తట్టారు. బహుశా మామయ్యే అయి వుంటాడు. “లోపలికి రా” అన్నాడు.

లీజానుంచి, తనకుతనే నిశ్చయించుకొన్న రాయబారిగా, మామయ్య వచ్చాడు.

“నీకు తెలుసుకో లేదో—నీలో ఈమధ్య చాలా మార్పు చూస్తున్నాను” అన్నాడు — “లీజాకి — పాపం, ఆమె యెంత బాధ పడుతోందో దీనికి! నువ్వు యీ వ్యవహారాల చిక్కుల్లో పడి, చాలా నలిగి పోతున్నావు. నిజానికి నిర్వాకమే చేస్తున్నావనుకో; అయినా నీకు సుఖం లేకపోయినతర్వాత దేనికిదంతా? నాలుగు రోజులపాటుమీద్రరూ

ఏక్రిమియా యో పోయి విశ్రాంతి తీసుకోండి. అక్కడ వాతావరణమా చాలా బావుంటుంది. మళ్ళీ శంటలు దగ్గరకొచ్చేసరికి వచ్చేస్తురుగాని.”

“మామయ్య,” ఎజినీ అకస్మాత్తుగా ప్రారంభించాడు. “వొక రహస్యాన్ని దాచగలవా? నన్ను బాగా బాధిస్తోంది. నాకు చాలాసిగ్గుగా వుంది కూడా.”

“చెప్పరాబాబూ—నాదగ్గర సందేహ మెందుకు?”

“మామయ్య! నువ్వు నాకు సాయం చెయ్యగలవ్. సాయమే కాదు; నన్ను నన్ను రక్షించగలవు కూడా.” అన్నాడు ఎజినీ. తన రహస్యాన్ని తన మామమందు వెలిబుచ్చటమనే ఆలోచన—అందులోనూ తనకు ఈవత్తు గౌరవంలేని మామయ్యమందు— అతని ముందు తనని తేలిక చేస్తుందనీ, తన గౌరవాన్ని గాంభీర్యాన్ని కించపరుస్తుందనే ఆలోచన వచ్చి అతనికి ఆనందం కలిగించింది. తానొక సేరస్థుణ్ణినీ తానొక పాపాత్ముణ్ణినీ అనుకుని తన్ను తాను క్షీంచుకోవాలనుకున్నాడు. ఆశిక్ష ఈవిధంగా!

“అదేమిటో చెప్పరా నాయనా. నువ్వంటే నాకంతప్రాణమో నీకు తెలియదు గనకనా.” ఏవో వొక రహస్యం ఉందనీ, అది సిగ్గుపడ వలసిన రహస్యం కూడా అనీ, అది తనకుమాత్రమే చెప్పబడుతోందనీ, తను ఆ విషయంలో వొక సలహాదారు కాబోతున్నాడనీ, మామయ్య తృప్తిపడ్డాడు.

“అన్నిటికన్నా ముందు నేనొక కుంతననీ, ఎందుకూ కొరిగాని వాణ్ణినీ, వెర్రవెధవననీ—నిజంగా వెధవననీ చెప్పకోవాలి.”

“ఏమిటా నోటికొచ్చినట్టల్లా అనుకుంటావ్?” అదేవో తననే తిట్టినట్టు మామయ్య కోప్పడ్డాడు.

“అంతేలే. లేకపోతే, నేను లీటా భర్తనైవుంటి...! ఓహ్, ఆమె పవిత్రతనీ, ఆమె ప్రేమనీ—నేను, ఆమె భర్తను, అవిశ్వాసపాత్రుడుగా

తయారయి, వొక పల్లెపడుచును కోరి...”

“ ఏమిటా అది? నీకేం కావాలి? — నువ్వెప్పుడూ ఆమెకేఅన్యాయం చెయ్యలేదే! ”

“ ఇంచుమించు చేసిరట్టేకదా. ఏమో ఏమైనా అది నా చేతుల్లో లేదు. నేను అన్యాయం చేయటానికి సిద్ధంగా వున్నాను. ఏమి లేక పోయింది గాని, జరగవలసిందే. యింక తప్పదు. ఏమి చేసి వుండే వాణ్ని నాకు తెలియదు. ”

“ నీకు పుణ్యముంటుంది. నాకు కాస్త విడచుక చెప్పుదా. ”

“ అయితే దిను. నాకు పెళ్ళి కాకపూర్వం యీ ఊళ్ళోనే ఒక దానితో సంబంధం పెట్టుకున్నాను. అంటే అడివిగోనో, చేలగోనో దాన్ని కలుసుకొనేవాణ్నిన్నమాట. ”

“ ఒరే! ఆమె అందంగా ఉంటుందా? ”

ఈ ప్రశ్నకి ఎజినీ ముఖం చిటికించాడు. అయినా యితరుల సానుభూతి అర్థిస్తున్నాడు కనుక వినవట్టే నటించి, మళ్ళీ ఉపక్రమించాడు.

“ ఏదో తాత్కాలికమే అనుకుని, ఆ తరువాత తెగతెంపులు చేసుకోవచ్చుననీ మరచిపోవచ్చుననీ అనుకున్నాను. నా పెళ్ళి కాక పూర్వమే తెగతెంపులు చేసుకొన్నాను కూడా. ఒక సంవత్సరంపాటు ఆమెను చూడనూ లేదు. ఆమె అలాగే ఉన్నాడూ లేదు. ” తనపరిస్థితి తన నోటిమీదే వినటం ఎజినీకి చిత్రంగా వుంది. ‘ ఆ తరువాత అకస్మాత్తుగా, యెందుకో నాకే తెలియదు—బహుశా మందుపెట్టడమంటే యిదే నేమో—అది విన్నా చూశాక నా గుండెలో యేదో పురుగు ప్రవేశించింది. అది ఊరికే దొరికిపోయింది, నన్ను నేనే తిట్టుకుంటాను; నేను పొర పాటు పడతానేమోనని భయం; అంటే కాస్సు జారతానేమోనని, దేవుడి దయవల్ల యంతవరకూ అలాంటిపని చేయనేలేదు కాని — ఇంతెందుకూ, చిన్న దానికోసం బయలుదేరాను. తీరా లీజా కలువరంపింది గాని. ”

“ ఏమిటి, వానలానే? ”

“ అవును. ఇంక నేను భరించలేను మామయ్యా; నీతో చెప్పకొని, నీ సహాయం తీసుకొంటే కొంత నయమని— ”

“ అవుననుకో, అయినా నీ స్వంతఊళ్ళో అలాంటిపని మంచిది కాదు. అందరిలోనూ అల్లరియిపోతుంటే. వీళ్ళా చాలా నీరసంగా వుండనీ, ఆవిణ్ణి అలా విడిచిపెట్టటంమంచిదనీ నేనూ అనుకుంటాను; కాని, ఉన్న ఊళ్ళోనా? ”

మామయ్య మాటలు వినకూడదని ఎజినీ మళ్ళీ ప్రయత్నించాడు. వినలేక, మళ్ళీ మాటల్లో పెట్టాలని :

‘ అవును. ఎల్లాగో నువ్వే కాపాడాలి. అదే నిన్ను కోరుతున్నది. ఇవాళ అదృష్టవశాత్తూ తప్పిపోయాననుకో; కాని రేపో; ఎల్లండో — అప్పుడెవరు తప్పిస్తారు? ఈసారి దానికికూడా తెలిసింది. నన్ను ఒక్కణ్ణి వదిలిపెట్టకు. ’

‘ సరేలే ’ అన్నాడు మామయ్య. “ కాని, అబ్బాయి, దాన్ని అంత యితిగా క్రిమిస్తున్నావట్రా? ”

“ అదేంకాదు మామయ్యా! అదేంకాదు. ఏవో శక్తి నన్ను పట్టుకు పీడిస్తోంది. నాకేమి చెయ్యాలో తోచటం లేదు. ఖహుశా నాకు ఖలం వచ్చి, ఆ తర్వాత... ”

“ దీనికొక మందుంది చెప్తా విను. అంతా దానికదే చల్లబడుతుంది ” అన్నాడు మామయ్య. ‘ మనం క్రిమియాకి పోదాం. ’

‘ సరే అలాగే పోదాం అయితే. ఈలోగా అస్తమానూ నాతో కూడా వుండు. ’

18

తన రహస్యాన్నీ, దానితోబాటు తన అంతరాత్మ పడుతున్న

మధననీ, ఆ వానరోజున తను ఆసుభదించిన ఆవమానాన్నీ తన మామయ్య తో చెప్పకోవటంవల్ల ఎజినీ కొంత ఊరట చెందాడు. ఒక వారంలో యాల్టా ప్రియాణంకూడా నిశ్చయమయిపోయింది. ఆ వారమల్లా పట్నానికి వెళ్లి, డబ్బు సేకరించుకోవటంలోనూ, అవసరమైన నూచనల్ని మేనేజరుకి చెప్పకోవటంలోనూ గడిచిపోయింది. మళ్ళీ ఉత్సాహాన్ని కోల్పోని యధాప్రకారం భార్యదగ్గర హుషారుగా వుంటున్నాడు. అంటే నైతికంగా కొంత కోలుకున్నాడన్నమాట!

ఆ వాన కురిసినరోజు తరువాత మళ్ళీ పైపానిడాని చూడకుండానే తన భార్యా సమేతంగా క్రిమియా వెళ్ళిపోయాడు. రెండు నెలలపాటు అక్కడ నిశ్చింతగా గడిపివేశాడు. ఆ కొత్త సంతోషంలో గతమంతా చెరిగిపోయినట్టే అనిపించింది ఎజినీకి. క్రిమియాలో పూర్వస్నేహితులంతా కనిపించారు. వాళ్ళకూడా మరింత సన్నిహితులయ్యారు. క్రొత్తస్నేహాలు కూడా ఏర్పడ్డాయి. క్రిమియాలో జీవితం ఎజినీకి వొక పెద్ద నెలవు రోజులా గడిచిపోయింది. గొప్పగొప్పవాళ్ళ స్నేహాలుకూడాదొరికాయి.

ఆగస్టు ఆఖరువారంలో లీజా ప్రసవించి అందమైన ఆరోగ్యమైన ఆడబిడ్డను కంది. ఆడ పురుడుకూడా అనుకోకుండానే తేలిగ్గా గడిచిపోయింది.

సెప్టెంబరులో వాళ్ళు నల్లరూ యింటికొచ్చేశారు. లీజా, బేబీ, బేబీతోపాటు పాలతల్లికూడా వచ్చింది. లీజాదగ్గర పాలు లేకపోవటమే కారణం. పాత బాధలన్నింటినీ మరిచి, క్రొత్త ఆనందంతో హాయిగా యింటికొచ్చాడు ఎజినీ. ఆ అవస్థలన్నీ పడి — బిడ్డను కనేటప్పుడు భార్య పడే వేదనంతా భర్తకూడా పడతాడు కదా — బిడ్డ నెత్తుకొన్నాక ఆమెను మరింత గాఢంగా ప్రేమించసాగాడు. పాపాయిని చేతిలోకితీసు కున్నప్పుడు అతనిలో వొక చిత్రమైన, సరిక్రొత్త, ఆనందదాయకమైన గిలిగింతలాంటి తమాషా అనుభూతి కలిగేది. క్రిమియాలో తాను కలుసు

కున్న గొప్ప నాయకుడి ప్రోద్బలంవల్ల రేపు రాబోయే అసెంబ్లీ యెన్ని కట్లా పాల్గొనాలనే క్రొత్త ఉత్సాహం కూడా అతన్ని ఆక్రమించింది. అది కొంతపని పుచ్చుకొనేది.

అతన్ని ఊహించిన సంగతి పెట్టే బాధ, అతను యిదివరకు పడ్డ మధన అతి కష్టమీద కాని జ్ఞాపకాని కొచ్చేదికావు. అదొంకంపిచ్చిలో పడిపోయి బాధపడ్డావని అనుకునేవాడు.

అతని ఆత్మ పూర్తిగా దిముక్తి పొందింది. అతని కామె సంగతిని గురించి మేస్ట్రీని అడగటానికికూడా భయంగాలేచిపోయింది. ఇదివరకులా సిగ్గు కూడా వెయ్యలేదు.

“ ఏమాయ్, దానిముగుడు యింకా మాస్కోలోనే ఉన్నాడా? ” అడిగాడు మేస్ట్రీని.

“ చిత్తం. ”

“ వాడి పెళ్ళామో? ”

“ పోనిస్తూరూ దొంగముండ. అది ఇప్పుడు గురుస్తానితగులుకొంది... బజారుముండ. ”

“ పోనీలే, పీడాపాయిరి ” అనుకున్నాడు ఎజిసి. ‘ ఓహో, ఏమిటి నాకీ వైరాగ్యం! ఎంత గొప్పగా మారిపోయానో; ’

19

ఎజిసి కోరినంతా జరిగింది. ఆస్తి దక్కింది. ఫ్యాక్టరీకూడా చాలా బాగా పనిచేస్తోంది. చెరుకుతోటయినా బాగానే పండింది. ఈ సంవత్సరం భార్యకూడా సంతృప్తి కరంగానే బిడ్డని కంది. అత్తగారిపోయే వదలి పోయింది. ఎన్నికల్లో అతను గెలిచాడు.

యెన్నికలర్యూక బిస్మిసుంచి యింటికి వస్తున్నాడు, అందరూ అతనికి అభివందనాలిస్తారు. అందరికీ అతను కృతజ్ఞత చెప్పుకోవాలి..

ఇట్లు దగ్గర పడ్డకొద్దీ యీ యెన్నికల ఫలితంగా తన సామాజిక స్థాయి యెంత పెరిగిందో కొలుచుకోసాగాడు. అతని కల నేటికి ఫలించింది. తన పలుకుబడిఅంతా వినియోగించి తన వ్యవసాయానికి కావలసినహంగులన్నీ యేర్పాటు చేయించుకోవచ్చు. ఈ మాడేళ్ళలోనూ వచ్చినమార్పులను బట్టి తన రైతులూ, ఇతర రైతులూ తనగురించియేమనుకుంటున్నారో ఆలోచించసాగాడు. “ఉదాహరణకి వాళ్లు” — అప్పుడే ఒక ముసలి రైతు, అతని పక్కనే వొక రైతుస్త్రీ—అతనికి తటస్థపడ్డారు. అతనిబండి దాటిపోవటం కోసం వాళ్ళు పక్కకి తప్పుకొని అగిపోయారు. ఇంకేముంది? పైపానిడా, ఆమె మామగారున్నా. ఎజిసి ఆమెకేసి చూసి గుర్తుపట్టాడు. తన మనస్సేమీ ఆమెని చూడటంవల్ల చెదరిపోలేదు కదా అని సంతోషించాడు. ఆమెయిదివరకంతటిఅందంగానూ ఉండి. ఐనా అతని మనస్సు చెదరలేదు. తిన్నగా యింటిముందాగాడు.

“ఒహోహా, నాకు చాలా సంతోషంగా వుంటే” అంటూ మామయ్య ఎదురయ్యాడు

“అవును. యెన్నికల్లో గెలిచాను.”

“అద్భుతం! ఈసారి తాగారి నేను.”

మర్నాడు చేలోకి వెళ్ళాడు. వ్యవసాయం ఎంతవరకువచ్చిందో! కొత్త యింజనొకటి అక్కడ పనిచేస్తోంది. దాన్ని పరిశీలిస్తూ అడవాళ్ళ మధ్యకి వెళ్ళాడు; కాని, వాళ్లకేసి చూడటానికి ప్రయత్నించ లేదు. ప్రయత్నించకపోయినా పైపానిడా కాటుక కళ్ళు కనిపించాయి. ఒకటి రెండుసార్లు ఆమెకేసి ఓరగా చూశాడు. అతనిలో యేదో కదులుతున్న ట్టనిపించింది. కాని, దాన్ని లక్ష్యం చేయలేదు. ఆ మర్నాడు మళ్ళీ అక్కడికి వెళ్లి ఊరికే వృధాగా రెండు గంటలసేపు అక్కడ కూర్చోని, వీలిచ్చినప్పుడల్లా ఆ కాటుక కళ్ళకోసం వెతుక్కుంటూ, ఆఖరికి మళ్ళీ తన పతనం ప్రారంభమయిందనుకున్నాడు. మళ్ళీ పాతదాఫలన్నీ అవత

రించాయి! పాత భయాలు, పాత బాధలు—ఈసారి తానిక బయట పడలేదు.

చివరికి అనుకున్నంతా అయింది. ఆ మరునాటి సాయంత్రం తనకు తెలియకుండానే ఆమె దొడ్డిగుమ్మందగ్గర కెళ్ళి ఆమె గడ్డిగుడిసె వెనక నిలబడ్డాడు. ఇదివరకొకసారి అక్కడే కలుసుకున్నారూకూడా. సిగరెట్టు ముట్టించుకొంటూ అలాగే నిలబడిపోయాడు. పొరుగింటి రైతు భార్య చూసి, అతను వెనక్కి తిరగగానే “పోవే; ఆయన మళ్ళీ నీకోసం తయారయ్యాడు. ఒట్టు; అక్కడ నిలబడ్డాడు. పోవే వెళ్ళిపో” అనటం వినిపించింది.

గడ్డిగుడిసెలోంచి ఒకావిడ — ఆదిదే — పరుగెత్తుకు రావటం చూశాడు. కాని యెవరో రైతు ఆదారినే వస్తూండటంవల్ల వెనక్కి తిరగటం బాగోదని యింటికి వెళ్ళిపోయాడు.

20

ఇంటికి వెళ్లాడు; అంతే. అంతా మారిపోయింది. అంతాగందర గోళంగా కనిపించింది. ఆ ఉదయమే లేచి తన మరమ్మల్లోంచి ఈ విషయాన్ని పూర్తిగా తరిమివేయాలనీ, పూర్తిగా మరిచిపోవాలనీ, అసలు ఆలోచించకూడదనీ బ్రహ్మప్రయత్నం చేశాడు. అయినా అతనిని సాధ్యం కాలేదు. యేపని చేయటానికి ఉత్సాహంగా లేదు. ఇదివరకు యెంతో అందంగా యెంతో ఆనందంగా కనిపించిన ప్రశీన ఇష్టతనానికి అంతా వికృతంగా అంతా అసహ్యంగా కనిపిస్తున్నది. వ్యాపార వ్యవహారాలన్నీ ఆవేశకెక్కిపెట్టుకోవాలనిపించింది. ఇదంతా అతను కూర్చుని ఆలోచించుకోవటంతోసం. అన్నీ వాయిదావేసి ఒక్కడూ కూర్చున్నాడు. తీరా ఒక్కడూ అయ్యాక తోటమ్మటా అడివమ్మటా తిరగటం ప్రారంభించాడు. ఆ స్థలాల వెనుక ఉన్న గాధలన్నీ అతని స్మృతిలోకి వచ్చి అతన్ని

సమ్మోహితుణ్ణి చేసేవి. తాను తోటలో నడుస్తున్నాననీ ఏవో అతి ముఖ్యమైన సంగతుల్ని ఆలోచించు కొంటున్నాననీ అనుకోసాగాడు. కాని నిజాని కిదేమీ కాదు. ఆ మెకోసం ఎదురు చూస్తున్నాడంటే. ఎప్పుడో యే ఊణాన్నో యిప్పుడే యీ ఊణాన్నే— ఆవిడ రావచ్చు. ఆ మెతో యే ఊణాన్నో యెక్కడికో వెళ్ళిపోవచ్చు. ఇక్కడే ఎవరూ చూడకుండా లేక అర్థరాత్రి, చివరికి చందమామకూడా లేకుండా, కాకులు దూరని కారడపుల్లో చీమలు దూరని దిట్టడపుల్లో—ఆమె వస్తే— చటుక్కున ఆమె వంటిమీద తన చెయ్యివేస్తే ...

ఓహో తెంపేనుకోవాలి తెంపేనుకోవాలనుకున్నాను. ఆరోగ్యంకాపాడు కోవాలి కనుక స్వచ్ఛమైన ఆరోగ్యవతి చాలనికదా! దానిదగ్గరయిలాంటి ఆటలన్నీ సాగుతాయా, నేను దాన్ని గెల్చాననుకున్నాను. కాదు! అదే నన్ను గెల్చింది. కాదు పట్టుకొంది. పట్టుకొని విడిచిపెట్టటం లేదు. నేను విముక్తి పొందాననే అనుకున్నానా? నాను విముక్తిమిటి? ఆ మాట చెప్పుకొని నా పెల్లిముందు నిన్ను నేను మోసం చేసుకొన్నాను. చెత్త గొడవ. ఖూ! కాని దాన్ని పొందినప్పుట్నుంచీ వొక కొత్త అనుభూతి— ఒక భర్త పొందే అనుభూతి. నిజమే దానితోనే ఉండిపోవలసింది.

“రెండు రకాల జీవితాలు. అందులో ఏ వొకటో నాకు వీలిస్తుంది. లీజా, ఎస్టేటు, పాపాయి, ప్రహ్లా గౌరవం—ఈ జీవితంవొకటి. అదే జీవితమయితే ఆ జీవితంలోకి పైపానిడా అడుగు పెట్టటానికి వీలేదు. దాన్ని యెక్కడికేనా తరిమివెయ్యాలి. లేదా నాశనం చెయ్యాలి. అది బలహీనమే. ఇక రెండవ జీవితమా : దాన్ని భర్తనించి లేవదీసుకొని వాడికింత మనోవర్తిచ్చి, అవమానాన్నీ సిగ్గునీ అవమానించి, ఫట్ మోహన రంగా అనటం. ఇదే జీవితాశయం అయితే యింక లీజా అడ్డు ఉండకూడదు; బేబీ అడ్డుకూడా. పోనీ బేబీ యేంచేసింది కనుక—అది ఫరవా లేదు—ఒక్క లీజామాత్రం దాని కడ్డుగా కూడదు. దానికిసంగతి తెలిసి

బిట్టి, లేచిపోవాలి. నేనొక పల్లెదాన్ని తగులుకొన్నాననీ, దాన్ని ఒడిలే కాననీ, నేను వరి పెధవననీ, మాదచ్చోడుననీ తెలుసుకొని, లీజా—వీల్లేదు. పోనీ...” ఆ ఆలోచనలకి అంతు లేకపోయింది. “పోనీ ఆ మెకు జబ్బు యెక్కువై చచ్చిపోతే?” “షెభాన్, అద్భుతంగా వుంటుంది.

“అద్భుతిమా! ఓరి పెధవా! అద్భుతమట్రా! నో, నో, నో, — యెవరో వొకరు చావక తప్పని పరిస్థితి వస్తే సైపానిడాచావట మేనయి.

“అవునవును. మగాళ్ళు తమ ప్రియరాళ్లనో భార్యల్నో చంపు తారంటే అదే మరి; రివాల్యూర్ తీసుకో; వెళ్లు! పిలు; కావలించుకోవటా నికి బదులు ‘థా’ మ్మనిపించు. గుండెల్లోంచి చూసుకుపోయేలా కాల్చు.”

“నిజమేరా బాబ — అని దయ్యమే. దయ్యమే అది. నాకు తెలియకుండా నే నా యిష్టానికి వ్యతిరేకంగానే ఆవహించింది.

“చంపటమా? అవును. అందుకు రెండే దారులున్నాయి. నా భార్యనో, దాన్నో! యిలా బ్రతకటం మాత్రం కష్టం. అనాశ్రితం! నేనే ఆలోచించి ఏదో వెంటనే తేల్చేయాలి. ఇలాగే ఉంటే యేంజరుగు తుంది? ఫరవాలేదు. అంతా మరచిపోగలననే అనుకుంటాను. మాటలేగా. మళ్ళీ చీకటి పడేసరికి దాని దొడ్డిగుమ్మంముందు తయారౌతాను. ఆసంగతి దానికి తెలుస్తుంది. అది నాకోసం తయారౌతుంది. ఈ సంగతులుగురికీ తెలిస్తే! నేను అబద్ధం చెప్పలేను—అబ్బే యిది లాభం లేదు. ఇలా బ్రతకలేను. లాభం లేదు. నలుగురికీ తెలిసిపోతుంది. కంసాలికి మంగలికి కూడా — అలా బ్రతకగలనా?”

“వీల్లేదు. రెండేరెండు మార్గాలున్నాయి. నా భార్యనన్నా చం పాలి; లేక దాన్నన్నా. అవును. కాకపోతే... ఓయన్ యింకోమార్గం కూడా వుంది. నన్నే చంపుకుంటే చాలా మెత్తగా అనుకున్నాడు. ఒక్కంతా ఒక్కసారి జలదరించింది. ‘అవును, నన్ను చంపుకొంటే సరి. వాళ్ళని చంపచక్కులేదు.’ భయం వేసింది. అదొక్కటే దారి కనిపి

పోంది. అతనికో రివాల్యూర్ ఉండెనుడా. 'నిజంగా నన్ను నేను చంపు కోనా? అరే, యీ సంగతే ఆలోచించలేదే—చాలా తమాషాగా ఉంటుంది కదూ?...'

తిన్నగా గబగబా గడిలోకి వెళ్ళి రివాల్యూరుపెట్టెతీసి, పైకి తియ్యబోతుంటే భార్య గడిలోకి వచ్చింది.

21

ఒక కాయితం తీసి కప్పెట్టాడు.

“మళ్ళీ అలాగే!” ఆమె నిశ్చేష్టురాలై అంది.

“ఏమిటి అలాగే?”

“ఇతివరకు మీ ముఖంలో కనిపించిన భయంకరమైన అనుభూతి - మిమ్మల్ని యెంత అడిగినా మీరు చెప్పని అనుభూతి. జెన్మా, నానీ, నాతో అదేమిటో చెప్పరూ? మీరదో బాధపడుతున్నారు. నాతో చెప్పండి; మీరు కొంత తేలికావుండి. అది యెలాంటిదయినా ఫరవాలేదు. మీరు మనస్సులో పెట్టుకు బాధ పడటం మంచిది కాదు. అదేమి చెప్పదికాదనినాకు తెలియదా?”

‘నీకు తెలుసా?...’

‘చెప్పండి; అదేదో చెప్పండి. చెప్పరూ? మిమ్మల్ని వెళ్ళవెళ్ళు.’

గుండె కరిగిపోయ్యేలా నవ్వాడు.

‘చెప్పేయనా? — వద్దు. లాభంలేదు. అయినా చెప్పటానికేముంది గనక.’

చప్పేవాడే. కానీ సమయానికి పాలతల్లి బిడ్డని అలా పైకి తీసుకెడతానని చెప్పింది. అందుకని గౌను తొడగాలని లీజాలోపలికెళ్ళింది.

‘చెప్పదురుగాని. ఒక్కనిమిషంలో వస్తాను. మీరుచెత్తుక తప్పుదు.’

‘అలాగే, దానికే....’

ఆతనిలా అంటూ నవ్వున నవ్వు ఆమె యెన్నటికీమరిచిపోలేదు.

గబగబా, తొందరగా, దొంగలా రివాల్యూర్ పైకి తీశాడు. రివాల్యూర్ లాడ్ లానే వుండి.

‘నరే యెలాగ?’ దాన్ని నుడుటికి అనించి ఒక్కక్షణం సందేహించాడు. వెంటనే ప్రైవేనిడాజ్ఞాపకం వచ్చింది—ఆమెను చూడగూడదనే ఆతని నిగ్గయం. ఆతని సంఘర్షణ, ఆతని ఆశ, పతనం మళ్ళీ సంఘర్షణ—భయంతో పణికిపోయాడు. ‘ఫీ — ఇదే నయం.’ ట్రిగ్గర్ ని నొక్కాడు.

లీజా గదిలోకి ప్రవేశించేసరికి — ఆతను నేలమీద చోల్లా పడివున్నాడు. నల్లని వెచ్చని రక్తం గాయంలాంచి ప్రవహిస్తోంది.

విచారణకూడా జరిగింది. యెవరూ అలాంటి ఆత్మహత్య ఎందుకు జరిగిందో చెప్పలేక పోయారు. ఎజినీ తనతో చెప్పిన సంఘటనకీ దీనికీ సంబంధం ఉందనికూడా మామయ్య అనుకోలేదు.

వార్క్యూరా తను యిదివరకే యిలాంటిదేదో జరిగి తీరుతుందని అనుకుంటున్నాననే చెప్పింది. ఆతని పేచీపద్ధతి చూస్తేనే ఆమెకలా అనిపించిందట. లీజాగాని, మేరీగాని యిలా యెందుకు జరిగిందో ఊహించలేకపోయారు. వాళ్ళేరిగిన అందరికంటేనూ ఆతను బుద్ధిమంతుడని వాళ్ళ నమ్మకం.

ఒకవేళ ఎజినీగాని మానసిక దుర్బ్బులులా పడివుంటే అందరూ కూడా యించుమించు అంతేకదా : నిజంగా పిచ్చెత్తినవాళ్ళు యెవరంటే, తమలో పిచ్చి ఉందని తెలియకుండా, ఇతరుల్లో పిచ్చితనంచూసేవాళ్ళే. ★

వ్య య గ ర డి

డాక్టర్
మల్లిఖార్జునరావు

ప్రేమ చాలా పవిత్రమైనదంటారు; కాదు; ప్రేమకూడాచాలా
అపవిత్రమైనదే. కాకపోతే ప్రపంచ చరిత్రలో రావణుడూ, కీచకుడూ
పుట్టవలసిన అవసరం ఉండదు.

అలా కాక, ప్రేమ అనేదే సత్యమైతే రావణుడూ, కీచకుడూకూడా
ఫవిత్ర ప్రేమికులే అని చెప్పాలి.

లేదా ప్రేమ పవిత్రమూ కాదు; అపవిత్రమూ కాదనాలి.

నిజమేమిటంటే ప్రేమను మాత్స్యర్యం నేపథ్యంగా పెట్టుకొని
మండోదరిలాంటి చెలికత్తె అడి.

అదే కాంతాన్ని అపహరింపజేసింది. అదే కాంతం తండ్రిని
హత్య చేయించింది. అదే సారాయణరావును నాలుగు చెరువుల నీళ్ళు
తాగేలా చేసింది. ఎవరో తెలియని రావణుడు కాంతాన్ని చెరిబటాడు.
అదేచా నిశ్చేద్య గృహంలా! లంకంతటి ఆ గృహాన్ని చేరేందుకు అంజ
నేయులు లేడు.

మిగిలింది దొంగసన్యాసి మాత్రమే. అతని వ్యూహాలు, ఎత్తు
గడలు మనల్ని మెమరపిస్తాయి.

చ ద వ ం డి

మా య గా ర డి

అర్ధరూపాయి

అద్భుతమైన డిటెక్టివ్ నవల

“...ఇక ఎంత రెండుదారులున్నాయి; భార్య
నో, దీన్నే-ఇద్దరిలోనూ ఎవరినో ఒకరిని చంపాలి.
ఇలా ఇంక సాగరానికి విలులేదు. దీన్ని మరిచిపోదా
మనే అనుకుంటాను. మళ్ళీచీకటి పడేసరికి దీని దొడ్డి
గుమ్మం నుండు ప్రత్యక్షమౌతాను. అ సంగతి దానికి
తెలుసు చానరాదు. అదే సేరాగు నన్ను శావలిండు
కుంటుంది. నలుగురులోనూ అల్లరయ్యిపోతుంది.”

ఇటుభార్యని, అటుప్రయురాలిని, - ఇద్దరిని
పేమించి- ఇద్దరిలో ఎవరినో ఒకర్ని వెదురుకోవా
లనుకుంటూ ఎవర్నివదల లేక చివరికి ఎవరినో ఒక
రిని చంపాలని నిశ్చయించుకున్న రష్యన్ యువకుని
రసఃత్తర విషాద ప్రణయిగాధ.

దయ్యం పట్టినమనిషి

“ప్రతిహృదయాన్ని ఉర్రూతలపెట్టుంది.”

Theyyam Pattina Manishi
Tolstay As. 8

Kalakeli
Samalkot

దారుల పుష్ప మాలిక

C. Bhavana Rao.

PITHAPURAM.

టాలుస్తాయి

రాంపా

కళా కేశి ప్రచురణలు

కామల్ కోట

The Kalakeli Publications are an unique achievement both in quality and quantity. Their purpose is to give expression, in a convenient form and at a moderate price, to the remarkable developments which have recently occurred in Literature and its allied sciences. They also put into your home the greatest book treasures of the past, that you always wanted to read, that speak to the modern mind and that belong in the library of every cultured person.

At least now enlist your address in our mailing list.

OUR PUBLICATIONS

KAMESWARI KATHA
VIGRAHAM
VAJRAYUDHAM
TWAMEWAHAM
SIDHILALAYAM
BANISALA DESAM
ANAMAKULU
KULLU SARUKU
APPAGINTA
LUXIMPATI GARI AMMAILU
SANJA DEEPAM
MANASTATWALU
THAYYAM PATTINA MANISHE
KALALU KATHALU
MANDI MANISHE
RAKTAKSHI
KALAM JADALU

RAMSHA
CHINNA
SOMASUNDAR
ARUDRA
CHINNA
SOMASUNDAR
JOGIRAJU
CHINNA
ERANKI
RAMSHA
POO BHA
RAMSHA
RAMSHA
RAMSHA
SOMASUNDAR
SOMASUNDAR
SOMASUNDAR

to be continued... ..

THAYYAM PATTINA
MANISHE

ONE RUPEE

KALAKELI
SAMALKOT

టాలుస్తాయి

దయ్యంపట్టినమనిషి

రాంషా

టాలుస్తాయి వ్రాసిన 'ది డెవిల్' కి

సాధికార అనువాదం

శామల్ కోట

కళా కేళీ ప్రచురణలు.

అభిసారిక సంచి
పునర్ముద్రితము
1951

వెయ్యి ప్రతులు

జ్యోతి ప్రెస్
తెనాలి.

ఈ పుస్తకాన్ని గురించి :

“నువ్వెప్పుడూ నాలోని మంచిని వ్రాస్తావు. అది బొత్తిగా మంచిపనికాదు నాలోని చెడ్డని కూడా చెప్పాలి. నాచిన్న తనంలో చాలా దుర్మార్గంగా నడిచాను నేటికీ బాధించేవి ముఖ్యంగా ఆ నాటి రెండు సంఘటన లున్నాయి. ఫరవాలేదు ఇవి కూడా రాయి. అందులో ఒకటి: నాపెళ్ళి కాకముందు మా ఊరి పల్లెవడ చుతో సంబంధం—అదే దయ్యంపట్టిన మనిషిలోని కథ. ఇంకొకటి బాగా చిన్న తనంలో మా ఇంటి దాసి కుర్రదాని కథ. అది మా పిన్నిగారింట్లో ఉండేది కన్యకూడా. దాన్ని నేను చెరిచాను. అందువల్ల దాని నొకరీ ఊడిపోవటం. దాని జీవితం నాశనం కావటం జరిగింది.”

ఇవి టాలుస్తాయి తన ఆత్మకథ వ్రాస్తున్నవానితో, గుండెల్ని నమిలే పాత జ్ఞాపకాల ఆవేదనలలో అన్నమాటలు.

1857 లో టాలుస్తాయి ఒకసారి ఐరోపా పర్యటించి వచ్చాడు. ఆ వచ్చిన అనతికాలంలోనే ‘అక్సిన్యా’ అనే పల్లెవడుచుతో సంబంధం ఏర్పడింది. అదే అతని నరాల్ని గట్టిగా పట్టుకొంది. అతని జీవితంలో ఎక్కువ కాలానికి అదోక తీరని సమస్య అయిపోయింది. అదే ఈ ‘దయ్యంపట్టిన మనిషి’కి జీవం.

అతని దైరీ అంటుంది: ‘ఈ వాళ్ళ ట్రైనిటీ వండుగ. అదివి చెర్రీ పువ్వులు ఆర్రులు చాస్తున్నాయి. వాసిలీ కంఠం ఆరుస్తోంది. అ—ని ఓరకంటితో చూశాము: చాలా అందంగా ఉంది. ఇంతకాలం వృధాగా గడిపివేశాను; దురదృష్టవంతుణ్ణి ఈ వేళ అడివిలో. వెధవని; వర్తి పశువుని. కంచులాంటి ఆమె వంటి రంగు. ఆమె కళ్ళ....నా జీవితంలో ఇంత ఇదిగా ప్రేమించలేదేమో! ఇంకో ఆలోచనే లేదు. గుండెలు పీకుతున్నాయి. రేపు నాబలం కొద్దీ.

ఒక నెల తరువాత: ‘ఆమె విషయం ఇప్పటికే నా ముఖం మొత్తైంది.

ఒక సంవత్సరం తరువాత: ‘అ—ని చాలా అసహ్యించుకుంటున్నాను దాని ఆమె భుజాలు.

ఆ తర్వాత ఇంకో ఆరు నెలలకి: ‘ఇంకా అ—ని చూస్తునే ఉన్నాను.

ఇంకో ఆర్యసంవత్సరం గడిచాక: ‘నేను దాన్ని చూడటమే లేదు; కాని నిన్ను....ఆమె నాకు ఎంత సన్నిహిత మయిందో తలచుకుంటేనే భయంగా ఉంది.

ఆ మరునాడు : 'అమె ఎక్కడా కనబడలేదు—అమెకోసం వెదికాను. ఇది ఒక దుప్పి పడే బాధకాదు: ఒక భర్త తన భార్యకోసం పడే ఆవేదన. ఇది వరకటి సంతృప్తిని నిలుపుకోవాలనే నా ప్రయత్నం: కాని, లాభంలేదు. ప్రశాంతి కోసం నేను బాధపడ్డకొద్దీ న్నాలో అశాంతి జ్వాలలు.'

1862 లో అనుకోకుండానే, అంతవరకూ సోన్యావి పెళ్ళాడతానని చటుక్కున అమె చెల్లెలు లీజాను పెళ్ళాడాడు. ముప్పుయివలుగేళ్ళ టాలుస్తాయి: వద్దె నిమిదేళ్ళ లీజా. ఆదే 'సంసారసుఖం' కథ.

అనతికాలానికే ఆ కలలు కరిగి ఆ ఆశలు చెరిగిపోయాయి. అది వేరేకథ.

1870 వచ్చింది. అప్పటి టాలుస్తాయిని గురించి, వాళ్ళింటి ప్రవేటు మాస్టారు వ్రాస్తున్నాడు :

'ఒకసారి టాలుస్తాయి చాలా కంగారుగా నాదగ్గరికి పరుగెత్తుకొచ్చాడు. నా సహాయం కావాలన్నాడు. అతను దేనికో అందోళన పడుతున్నాడని గ్రహించి, నేనేమి చేయగలనా అని ఆశ్చర్యపోయాను. 'నన్ను రక్షించాలి. నేను పతనం పొందుతున్నాను.' ఏదో పిచ్చెత్తినట్టనిపించి భయపడ్డాను.

'అదేమిటో చెప్పండి ?' అన్నాను.

'నాలో రగుల్కొనే ఉద్రేకాన్ని భరించలేక పోతున్నాను. నేను లొంగి పోతానేమో! నాకు భయంగా ఉంది. నాకు నీ సాయం కావాలి.'

'నేనూ అలాంటివాణ్ణి. నేనేం చేయగలను ?'

'చెయ్యగలవ్ కాదనకు.'

'ఏం చెయ్యమంటారో చెప్పండి ?'

'నేను బయటకు వెళ్ళినప్పుడల్లా నాతో కూడారా. మనిద్దరం కలిసి కబుర్లు చెప్పుకొంటూ పోతే అసలు ఆ ఆలోచనేరాదు.'

మేము షికారు వెళ్ళాం. ప్రతిరోజూ తాను షికారు వెళ్ళినప్పుడు దొన్నాని ఎలా కలుసుకొంటూండేవాడో ఆ కథంతా చెప్పేవాడు. (అమె భర్త సైన్యంలో ఉన్నాడు; వయస్సు ఇరవై రెండో, ఇరవై మూడో ఉంటుంది. అంత అందకత్తె కాకపోయినా 'నెత్తురూ పాలూ రంగరించినట్టు'ంటుంది—పొడుగ్గా, ఆరోగ్యంగా, పట్టెడు జబ్బా—తీరైన శరీరం.) మొదట్లో అవిజ్ఞి చూడటమే ఒక సరదాగా

ఉండేది. ఆ తరువాత ఆవిడ వెంటబడి ఈలవేయటం ఒక సరథా. చివరకి సంకేత స్థలాన్ని ఏర్పాటు చేసుకోవటంతో ముగిసింది. [ఆ సంకేతస్థలం కూడా దొడ్లో తోటలో మారుమూల. అక్కడికి వెళ్ళాలంటే పడమటింటి గది కిటికీల ముందు నుంచి వెళ్లాలి. ఆ గదిలో పిల్లలు చదువుకొంటూంటారు.] ఆ కిటికీలదాటి, ఆ సంకేతస్థలానికి వెళ్ళటం ఒక బ్రహ్మప్రయత్నంగా ఉండేది. ఆత్మకీ ఇంద్రియోద్రేకానికి విపరీతమైన సంఘర్షణ. తీరా సమయానికి, అతని కొడుకు ఇల్లా కిటికీలోంచి చూసి, అవేళ గ్రీకుపాఠం చెపుతానని తండ్రి చెప్పిన సంగతి జ్ఞాపకం చేసి ఆపుచేసేవాడు. అక్షణం అతని ఆందోళనకే ఆవృత్తి. చటుక్కున మేల్కొని, సంకేత ప్రయాణాన్ని కట్టిపెట్టి, ధన్యుడైనట్టు సంతోషించేవాడు. అయితే అంతటితో ఆఖరవలేదు. అతనిలో ఇంద్రియోద్రేకం విజృంభించి బాధించ సాగేది, భక్తిశ్లోకాలు పఠించేవాడు; లాభంలేదు. తను వర్తి మూర్ఖుణ్ణి నిందించు వానేవాడు. తన శక్తిహీనతకు అనన్యాయమేవాడు. ఎప్పుడో, ఏ క్షణమో లొంగిపోతాననే భయం. అందుకే ఎవరితోనన్నా; తను పడుతూన్న దుర్బలాచార్యుని, తన నిస్సహాయతనీ కొంత చెప్పుకొంటే గుండె తేలికాతుందనే ఆశ. అందుకే నాతో వచ్చి తన దుఃఖాన్నంతా చెప్పుకొని-తద్వారా దాన్ని తానే ఆనన్యాయమోకోవాలని. ఒంటరిగా బైటకెక్కడికీ పోకుండా, ఇంకొకడితో వెడితే, ఆ ఉద్రేకం ఉపశమిస్తుందనీ, అధోరణి అడుగున పడిపోతుందనీ ఆశ. పైగా దొన్నాని ఆ ఊరినుంచి తరిమివేశాడు.'

టాలుస్తాయికి ఆక్సీన్యాతో సంబంధం కలిగిన పన్నెండేళ్ల తరువాత కదలింది. 'దయ్యం పట్టిన మనిషి' ఇంతకి పంతొమ్మిదేళ్ళముందే రాయబడింది. అయినా దీనికి దానికి ఒక అవినాభావ సంబంధం.

టాలుస్తాయిని ఎంత జాగ్రత్తగానూ "ప్రజలు నా శీలానికి నన్ను ప్రస్తుతించేవారు. నా కాలం వాళ్ళకూడా నన్ను తమతో పోల్చుకొని చాలా నీతివరుణ్ణి భావించేవారు; భావిస్తున్నారు కూడా."

ఏమైనా టాలుస్తాయి ఇతరులంటే అత్యనిగ్రహానికి తీసిపోడు; కాని, అతను నిగ్రహించుకోవలసింది ఇంకా ఎక్కువే వుంది.

ఈ 'దయ్యంపట్టిన మనిషి' అతని జీవితాన్ని ఆజన్మాంతమూ పట్టుకొని పోరించిన దయ్యంకథ.

ఇది ఇంచుమించు టాలిస్టాయి ఆత్మకథే కనుక—దప్పున ప్రచురింప బడటానికి వీరిచ్చింది కాదు. ఈ గాథ అతని భార్యకు దుఃఖకారణం కనుక అతను 20 నవంబరు 1910 లో పరమపదించినా కూడా 1940 దాకా ప్రచురణకాలేదు. అంటే వ్రాసిన ఏభై ఒక్క సంవత్సరాలకు గాని [రచన : 1889] తొలిసారి అచ్చు కాలేదన్నమాట. ఈ సారి ఈ కథ చదవటమే మంచిది.

— రాం షా.

